Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ● ЕРА, 11 ДЕКАБРЬ, 1980 ШУ. ● № 146 (8278). ● Мах 2 кепик.

СОВЕТСКО-ИНДИЙСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

ДЕЛИ, 9 декабрь. (ТАСС). Тахан дlайолавелла КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Инде Премьер-Министраца Индира Гандеца еш йола переговораш. Царна юкъе дакъа лоцуш ю КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхьча мехкашцарча гlуллакхий министр А. А. Громыко, СССР Министрий Совета Председателан хьалхара заместитель И. В. Архипов, Инде кхьча мехкашцарча гlуллакхий министр П. В. Нарасимха Рао, торговле министр П. К. Мукерджи, промышленноста пачхьалкхен министр Ч. Чанана.

Советско - индийски гlуллакхий дешнех а, хlьата иштта шинна ογlоннo хьашт долча лоархlамегlча дуьнен халкъашта юкъерча проблемех а шоашта хетачох кlоарга доашхаш дийцар.

1971 шера 9 августе кулгаш яздаьча машара, доттагlлен, вlаши цхьана гlуллакхаш леладара Договорах ногllоргнига еш дола советско - индийски гlуллакхаш лаьхача боараме латтилга белгалдаьккхар переговораша юкъе дакъа лоацараш. Шин мехка юкъера экономически, торгови, lилма-технически культурни бувзамаш деглаахара раьза хилар уж.

Переговораш еча хана белгальдаьй тайп-тайпарча доакъошка вlаши пайдане цхьана гlуллакхаш леладар дlахо деглаоаладара перспективаш. Белгала аьлча, Советски Союзо дlахайтар мехкарча махкдаьтта скважинаша хьалур алсамдаккхара Индена гlо де, индийски электростанцей балха эффективность лакхъяра ковкъостал де. Инде йоккха энергетически комплекс вlашагlйоллача СССР-о дакъа лаца, металлурги дlахо дегlйоаланра торо lомас ше кийча хилар. Уж деррига дашаш хоадам боллаш дlахо дувца лаьрхlар.

И. Ганде белгалдаьккхар Инден СССР-он экономически гlуллакхаш леладелга вlаши пайдане хилар, индийски экономика деглаоаладара из бокхa лоархlам болаш хилар.

Л. И. Брежнева Инде кулгалхошта тешам белар дlахо йолача хана а айхха доттагlлия вlаши цхьана гlуллакхаши леладелга кхы а дегlадоаладара, шин мехка юкъера вlаши дувцаш дар кхетаделга чlоагlдара Советски Союзо шиегара доагlаш мел дар дергхиларах. Индира Ганде белгалдаьккхар индийски оагlув а из уйла йолаш хилар.

Л. И. Брежневен Индира Гандем муьlарал дир лоархlамегlча дуьнен халкъашта юкъерча проблемах Советски Союзен Индеи цхьатара а вlаши гаргa а позиции хилар. Кхоахкам кlаьдбара процесс йохае, гера - lоадара керда раунд халкъашта кхийлла, дуьнен тlа цхьатарра кхийсенна дlаэтта тlема низаш лоашта йолча гlойленна хувца гlерташ, тlема доаний кхувpчаш дабаде гlерташ машара мостагlаша леладу гlуллакхаш юхатоханза дарг па хилар дlахайкадир цар.

Персидски залив а чулоацаш Индийски океана районе эттача хьалах шоашта хетар дlа-юха дийцар оагlонаша. Хlьата уккала тlема низаш lоаделга харцахье а лаьрхlар. Доавол дехьара еррига тlема базаш дlаяхарен Индийски океанах машаре зона яран раьза хилар уж.

Л. И. Брежнева белгалдаьккхар Индийски океана районе тlема кхоахкам кlаьдбаре хьаштий дукха Индеца, берда йисте уккача кхьча пачхьалкхенашца айхха вlаши цхьана гlуллакхаш леладе Советски Союз кийча хилар.

Арахьарча нихаша машаре гlуллакхаш къаьастадаре новкъарле еча, эттара хьалха Палестина дерригача lаьбий халкъа а еш, lарбий халкъашта духьала керда агрессиеш акташ леладра Израиль хьалсувса а еш Гапарча Малхбоалене этта икераме хьал цlенхаштта дога доалаш шеаш хилар хьахкайкадир къамаьлаш даьраша.

Юкъерча Малхбоалене эттача хьалага хьоакача хана Иракан Иранан юкъе доа хьарца ювзаенна Советски Союза левраглара позици дlайовзийтар Л. И. Брежнева. Хетаргахьа, аьлар цо, из дов кхы а чоаххаегlа дайкка гlерташ ба цхьабараш. Тlом берай низ эшабе гlерташ деш да из, Иране шахски режим йохаьчул тlехьа гlа дlаьлина арахьарча шакй позицеш юхаметтаоттар духьа. Дов машаре ма хулла сихагlа соцадаре тlехьа, кхьдола мехкаш цунна юкъелелхара духьала я Советски Союз.

Интервенци дlайолаьраш кхохкам ирбе гlийрта бале а Афганистанера хьал меттадоагlаш хилар белгалдаьккхар, Советски Союзо, аьлар Л. И. Брежнева, доттагlлен Афганистана новкъостал дара шин декхар дилза кхоачашдергда. Цунна цхьана оаха дерригa а дy политически наькъагlа гlуллакх вlаштlехьдаккхара, суверении, блокех дlа ца кхийттача пачхьалкхен статус лоравеча Афганистана новкъостал дара. Афганистана Демократически Республика правительства йоаш йолча предложеней ларда тlа хийцца де йиш йолаш да из.

Къулбехьен - Малхбоален Азе эттача хьалах хетачох дlа-юха дийцараша хьахьекхар цу районе этта кхохкадена хьал оагlоашта чlоагlа дагадоалаш хилар. Уккаарча хьала дикагlча оагlорахье воздействи ю, аьлар Л. И. Брежнева, Индонезия пачхьалкхенашца Инде доттагlлен гlуллакхаш леладаро.

Шинна а оагlоно лакха мах бир блокех дlа ца кхетара болама позитивни лоархlама, машара тlехье, империализмана, колониализмана, расизмана духьала лоаттабеча къовсамо по юкъекхухьачун. Л. И. Брежнева белгалбаьккхар блокех дlа ца кхетара боламера Инде позитивни лоархlам. Инде а цу болама кхьча доакъошкоша а машарен халкъий прогрессен духьа из кхотабеш чlоагlбаран деррига а дергхиларах ше темнила дlакхайкадир.

Переговораш еча хана дика а хеташ белгалдаьккхар Советски Союзан Индени юкъе леладеча гlуллакхех дlахъаста йиш йоаца а лоархlаме а хlама хаи-ханнахье еча политически контактех, шинна мехка кулгалхой доттагlлен визитех хилар. Шинна а мехка хьаштаншта, Азен деррига дуьнен тlен машар чlоагlбара советско - индийски вlаши цхьана леладу гlуллакхаш деглакхувларан эргадоахаш тоадаран гlо ду из.

Хlанзарча чоалханеча дуьнен халкъашта юкъерча хьала пачхьалкхенашта керте латтарий советско-индийски переговорашна актуальни проблемех дlа-юха дагабовла аьттув хулийт. Азен, дуьнен кхьча районашкен кхохкам кlаьдбарга, довкаш хьара дола хьалаш дlадахарга долха цаьнъаш лехара новкъостал ду.

Дег тlехьа хьало а дувцар дика дlа-юха кхетадеш а чаккдаьлар къамаьл.

Переговораш еча хана иштта данье лаьцар:

советски оагlорахьара — КПСС ЦК Генеральни секретара помощника А. М. Александрова, КПСС ЦК отдела заведующе Л. М. Замятина, СССР кхьча мехкашцарча гlуллакхий министра заместитела Н. П. Фирюбина, Индерча СССР посола Ю. М. Воронцова, КПСС ЦК Генеральни секретара референта Е. М. Самотейкина;

индийски оагlорахьара — кхьча мехкашцарча гlуллакхий секретара Р. Д. Сатхе, Советски Союзерча Инде посола В. К. Ахуджас, Премьер-Министра помощника К. Р. Сахиба.

СССР—ИНДИ: НИЗ БОЛА МАШАРА ФАКТОР

Деле хинна индийско-советски доттагlала митинг

ДЕЛИ, 9 декабрь. (ТАСС-а спец. корр.). Цхьатаррарча бокъонийн вlаши дагардараш кхетадарен принципаш тlа латтача традиционни индийско-советски доттагlало дукха ца хьалхагlа дена вlашагlдувз Инде Республикан Советски Союзен халкъаш. Шинна а мехка юкъера вlаши дагардараш кхетаделга дlахо кlоаргнеча лоархlаме гlуллакх а хинна дlаэттар тахан lилман Дворене хинна индийско - советски доттагlала митинг.

Укказа, Инде столица йоккхагlьярех йолча цхьан зале, везача советски хьашина вlашагlкхета гулбелар политически партей кулгалхой, парламентареш, индийско - советски обществ активисташ, боккхий общественни деятелаш, дукхача кахах латтача демократически организаций викалаш, профсоюзаша бахкийтараш.

Митинге дакъа лоацараша дlаьхдаь тlоараш а тохаш тlайийцар КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев. Инде Премьер-Министр Индира Ганди.

Президиуме — КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхьча мехкашцарча гlуллакхий министр А. А. Громыко, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель И. В. Архипов, кхыбола советски официальни нах. Цигагча — индийски правительства членаш.

Советски Союзен Инде Республикан пачхьалкхений гимнаш ех зале.

Митинг хьайийллар город Деле губернатора Джаг Мохана. Цо lодийцар Л. И. Брежневга моаршал хоатташ индийски столице бахача наха дайта кхайкарал, гулбенараша чlоаггlа деттыш тlоараш а долаш дlаделар из везача советски хьашига.

«Хьоца эггара чlоагlагlча тайпара lимерзал йолаш боарам боацаш чlоагlа Хьо лоархlаши да тхо, цlенача дег тlара шун сийлахь-боккха мохк дукха беза тхоца,— йоах кхайкарал тlа. — Оаха моаршал хоатт Хьога укх мехка наькъа сaг а воаш мутlахьа волча доттагlчунга санна хаьтта ца lеш, Советски Социалистически Республикай Союза, Инди айххача доттагlала традиции йолаш йолча пачхьалкхен воккхагlа волча викалга санна а массанс а юкъара машари кхохкам кlаьдбара гlуллакхи чlоагlаеча lалаьмате лоархlаме дакъа лаьца волча дуьнен масштаба пачхьалкхен деятель лоархlаш я.

Тха шерача лаьттан историен традицейн символ я тха город. Цо хьахьокх кердача Инде дог-уйла. Тха везача баьччо Джавахарлал Нерус дукхьал укх городе хьахийнах кхьчарех тийша хlама доацача Инде сабелгала ялар. Ие сийлахь-воккха уйланхо де доагlача тайпара сий деш латалацар хургдар хlалахача шерашка чlоагlденнача хиндийско - советски доттагlала лардеш а иштта цо екха хилар деглехачa а.

Индийско - советски доттагlало, — йоах дlахо кхайкарал тlа, — шийна низ кийбу суверенитет, кхьчарех тийша хlама доацаш хулга, территорей бlарчча вlаши лархlарца а вlаши чурча гlуллакхашта юкъе ца гlертарна а. Вай ши мохк массаза а ба деррига дуьнен тlарча машаран халкъашта юкъе шерагlа цхьана гlуллакхаш леладаран тlехьа. Вай доттагlал цхьана а мехка духьала деранаш лац, машаре дахара образен а хинна бокъонца дlаэтта йиш йолаш да.

Тха кулгалхошца lа еча переговорашна Хьа толам балар лов тхона. Тхо дог тийша да Хьа визито вай шин мехкан халкъан юкъера доттагlала буллашш кхы а дукхагlа чlоагlдергдолгах».

Къамаьл де дош лу Леонид Ильич Брежневга. Цхьатарра тlоараш я тохаш тlеоц из митинге дакъа лоацараша.

Л. И. БРЕЖНЕВА къамаьл

Еза господжа Премьер-Министр!

Веза господин губернатор!

Деза доттагlий!

Е вlашагlкхетар оаха эггара сий долашагlа, талант йолашагlа, машар безашагlа долча Инде халкъацара вlашагlкхетар санна лоархl. (Тlоараш тох).

Барнал хила Хьона, господин губернатор, тха мехка а советски халкъа а сий деш lа кьина дlайха дешаш бахьан долаш. Сай аргlанна аз шуга а, хьамсара Делера нах, шуга гlолла деррига сийлахьча индийски халкъага а дlайха моаршал а лу, дика мел дар хилар ловца а боаких советски халкъгара! (Дlаьхдаь тlоараш тох).

Башха-динача Инде юхь хинна lац шун город. Дели— из я халкъий царгlатон кортамукъалеи лоряра гlуллакха гlо лаьи деши йолча, нах боацабеча, империалистически политикана духьалара протест санна блокех дlа ца кхетара болам хьахниначa дуьнен халкъашта юкъерча центрех ца! (Тlоараш тох).

Духхьашха доагlаш вац со Инде. Хlьата хlара кердача визито шун мехках йола уйла йоккхагlа а кlаьхегlа а хулийт. Хlара массаза ва керда холу цхьана леладу советско-индийски гlуллакхаш шерделар. Хlьата цар ма дарра аьлча, тахан чулоац вай мехкий захара еррига лоархlамегlа мел йола оагlош — экономически, lилма - технически, культурни.

Шинна а мехка тlа - тlа лоархlамегlа йола фактор а хинна дlаоттаи латт цхьана леладу экономически гlуллакхаш. Цар наькъа тlа гlоргьлина хlамаш а хинна латт Советски Союза новкъосталца хьалъеш йола, Джавахарлал Нерус «керда храмаш» аьнна цlи тилла Инде промышленни гигантащ — вай доттагlалах духхьашха хьахиннача Бхилаерча металлургически заводагари аьнна Бокарорча lалаьмате йоккхачи комбинатата кхаччалца ярш. Хlьата хlано мехка къулбехьенгахье хьахулаш латт цар керда низ бола воша. (Тlоараш тох).

Вай цхьана хьалъача предприятеша тахан Инде халкъа тел металл, машинаш, электроэнерги, кlор мехкдаьтта. Во гlуллакх дац цар шоай дaьна — индийски халкъа, хlьата из советски наха дег тlара дика а хет!

Хьахозаш хоза хет, шунцига советски геологаша бокате болх белга, кхачан, целлюлозно - кьахата, йийгача, медицински промышленноста кхьча доакъошка цхьана гlуллакхаш леладара дика юхьиг дlайоланьлга. Иштта аьннад сога, оаха дакъа а кхаш...

(Нисдоалар 2-ча оагlо тlа).

Дуьнен тlа эггара хьалхара космонавт Гагарин Юрий сигала а ваха юхавена дукха ха ялалехьа Инде хиннав, цо аьннад, гlад а ваха космосе гlоргвар со индийски космонавтаца цхьана. Хlьата хlана Гагарина лагидаьллар кхоачашде кийчлуш да вай мехкаш. Цхьа ди доагlаргда Инден СССР-ен космонавташа цхьана космосе никъ беш, шинна а мехка халкъаша уж дег тlара даькъала бувцаш! (Дlаьхдаь тlоараш тох).

Вай юкъмоттига чlоагlа лоархlаме дакъа санна лоархl оаха Инде оборонни низ чlоагlбара гlо делга. Иштта укказа а во ца леладов тара да гlуллакх. (Тlоараш тох).

Оаха цхьаннех а къайлакхахьаш, машар безаш йола доттагlлен Инди низ болаш, шийн кортамукъале хийцца лорас. Азера машара гlуллакх чlоагlде могаш бlаргагор лоаш тхоаш хилар. (Дlаьхдаь тlоараш тох).

Хlьата культура дакъе цхьана леладу гlуллакхаш. Вlаши вlалла боарам а боацаш мел дукха хlамаш хьаэца йиш йолаш да уйлаш ги...

Л. И. БРЕЖНЕВА И. ГАНДЕЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

ДЕЛИ, 10 декабрь. (ТАСС). Тахан президентски Дворене КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Инде Премьер-Министраца Индира Гандеца къамаьл хилар.

Доттагlлен хьале шинна а оагlонна хьашт долча дукхача дуьнен халкъашта юкъерча проблемех шоашта хетар доашхаш дlа-юха довзийтар. Иштта дийцар СССР-ан Инденен юкъера вlаши цхьана леладу гlуллакхаш деглаоаладара дувзадения дола цхьадола дешаш а.

ДОТТАГlЛЕН ВlАШАГlКХЕТАР

10 декабре Л. И. Брежнева Делерча шийн резиденце тlайийцар индийско - советски культурин общества кулгалхойн активисташ.

Общества кулгалхоо, Инде цlи хезача общественни деятела В. Р. Кришна Айера Л. И. Брежнева бовзийтар вlашагlкхетаре дакъа лоацараш: общества вице-президент д-р Нурул Хасан, общества генеральни секретарь Литто Гхош, генеральни секретарь С. Нараянан, парламента депутат, общества вице-президент Маргарет Алва, общества вице - президент, парламента депутат Чандраджит Ядав, общества вице-президент Прем Сагар Гупта.

В. Р. Кришна Айера дlайха а дег тlара а моаршал хаьттар Леонид Ильичага, хlьата везача советски хьаьшо Инде аьча официальни доттагlлен визитах хlанзе, чlоагlа дика а хеташ ала йиш я, вай шин мехка юкъера бувзамаш дlахо массе а оагlорахьара деглаоаладара къакъа тlара исторически хlама из да, аьнна. Общества миллионаш болча члений цlерагlа Кришна Айера Л. И. Брежнева ловца баькхар машарая халкъашта юкъерча доттагlлени тlехьа лоаттабеча къовсаме цо керда доккхий толамаш дахар ловш.

Л. И. Брежнева моаршал хаттарах дег тlаре баркал аьлар, дукхача тайпара советско - индийски бувзамаш массе оагlорахьара шердеш, вай шин халкъ гаргаоара гlо деш общества членаша чакхбоахача практически балхо юкъенхухьа дакъа белгалдаьккхар. Л. И. Брежнева белгалдаьккхар Индецара доттагlал чlоагlдé советски нах чlоаггlа безам болаш хилар. Азен деррига дуьнен тlен кхохкам кlаьдбара гlуллакха, блокех дlа ца кхетара болам чlоагlбара гlуллакха Инден цун кулгалхошен юкъенхухьачун лакха мах бу цар. Л. И. Брежнева дехар дир Общества правление членашка активисташка цар сийлахьча гlуллакха тlа доккхий толамаш дахар ловш доца баккхар.

Советски оагlорахьара вlашагlкхетаре вар КПСС ЦК Генеральни секретара референт Е. М. Самотейкин.

(ТАСС).

СОВЕТСКО-ИНДИЙСКИ ДОКУМЕНТАШТА КУЛГАШ ЯЗДАР

ДЕЛИ, 10 декабрь. (ТАСС). Инде столица президентски Дворене тахан кулгаш яздир советско-индийски документашта.

Цхьана оттальча советско-индийски Декларацена кулгаш яздир КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежневен Инде Премьер-Министра Индира Гандек.

Л. И. Брежневен И. Гандек цул тlехьагlа кулгаш яздир экономически технически вlаши цхьана гlуллакхаш леладара соглашенена.

Иштта кулгаш яздир:

1981 — 1985 шерашкарча торгови соглашенена. Цун кулгаш яздир СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела И. В. Архиповен Инде торговле министра Н. К. Мукерджи:

1981 — 1982 шерашка культура, lилман образованен дакъе обменаш яра программена. Цун кулгаш яздир СССР кхьча мехкашцарча гlуллакхий министра заместитела Н. П. Фирюбинен Инде информацен радиовещанен министра заместитела Мир Насруллен;

кинематографе дакъе вlаши цхьана гlуллакхаш леладара соглашенена. Цун кулгаш яздир СССР Госкино председатела Ф. Т. Ермашен Инде информацен радиовещанен министра В. П. Сатхен.

Документашта кулгаш яздеча хана бар КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхьча мехкашцарча гlуллакхий министр А. А. Громыко, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. М. Александров, КПСС ЦК отдела заведующи Л. М. Замятин, Индера СССР посол Ю. М. Воронцов, Инде правительства членаш, парламента депутаташ, мехка цlи хеза политически деятелаш, Советски Союзера Инде посол В. К. Ахуджа, кхьбола советски индийски официальни нах.

ТОЛАМЕ ЧАКХЪЯЬККХАЙ НИКЪ БАРА ПРОГРАММА

«СОЮЗ Т-3» ЯХАЧА ТРАНСПОРТИИ КЕМА ЭКИПАЖ ЛАЬТТА ЕССАЙ

ТАСС хоам

1980 шера 10 декабре москвайн хенах 12 сахьате 26 минуте лаьча никъ бара программа толаме кхоачашъярчул тlехьагlа космонавтан Кизим Леонид, Макаров Олег, Стрекалов Геннадий юха лаьтта бессай.

Лаьрхlача хана «Союз Т-3» яха транспортни кема «Салют-6» яхача орбитальни станцех хьалгаьстад, хlинцa атмосфере тергиех а тexa лезаш lочудиччул тlехьагlа атта лаьтта lедессад.

«Союз Т-3» яхача транспортни кема lофоссаш йола аппарат лаьрхlа хиннача районе город Джезказганера 130 километр малхбоалехьарча оагlорахье лаьтта есай. Космонавтий Кизима, Макарова, Стрекалова могаш дика я.

13 дени бусм никъ беча хана «Союз Т-3» яхача эргадаьккха тоадаьча транспортни кема бортовой системаштен элементашта тохкамаш дьд тайп - тайпарча режимех автономни никъ беш а орбитальни комплексана юкъе долаш а. Экипаж иштта хьежай «Салют-6» яхача станца бортовой системашка, хlьата космически никъ беча хьалашка кхоачашдаьд дукха чолхане ремонтно-профилактически балхаш.

Терморегулировани системца чурча шиггуре эттайна никъ воаса йола керда гидроблок. Телеметрически бухтиний системера электронни блоки бортовой комплексан управлени яра системе программно - хана йола устройство хийцай. Станце вlашагlтехача двигательни установка доагар кхы тlа чудеттача системе оттайи компрессорий электронтана керда преобразователь.

Ремонтно - юхаметтаоттара мероприятиш кхоачашъеча хана космонавташта бувзама секисмна гlолла новкъостал даьд специалистамел йоьлагlча дукхача хамарча экспедица экипажа членаша Попов Леонидей Рюмин Валерей. Лаьрхlа кийчъьича инструментахи балха методикех пайда эцар бахьан долаш доала деалача хьало кхоачашьве лаьрхlа хинна еррига операцеш экипажо бизовча боарама а тlехдина а чакхъьккхай.

Контрольни тохкамаша хьахьекхар космонавтама Кизима, Макарова, Стрекалова мероприятиш чакхъьякхийчул тlехьагlа «Салют-6» яхача станце бортовой системашка орбита тlа дlахо дикагlа балх бaлга lалашдаь хилар.

Никъ беча хана экипажо иштта лоцийли космически материаловедене экспериментам, медико - биологически тидамаш, технически экспериментам.

Кхо саг чувоагlача экипажаца «Союз Т» яхача серагlа долча эргадаьккха тоадаьча транспортни кемана тохкамаш дара эргlанара этапи, «Салют-6» яхача станца тlа космонавтама кхоачашъяь ремонтно - профилактически балхий комплекси толаме чакхъяьккхаро хьаелл дукхача хана лоаргlйола гlуллакх деш йола орбитальни комплексаш дегlайоаланрен lалаш хаlгъа болхамаш царох пайда эцаро эффективность лакхъярен керда перспективаш.

Дайнехка космонавтигена хаьргlдьаца порадок. Советски Союза Коммунистически парте XXVI съезда доттагlаш доаа совгlат да.

МОСКВА. Дукха ха йоаццаш 50 шу дизад Ленински комсомола цlерагlча автомобильни завода.

1700 совгlа болча болхлочий шера задани юбилейга кхоачашъяьй. Из цlей хьатlаккоачаш латтача хана хьайийллар заводской музей, хlьата цига хьахьокхаш я 2140 «Люкс» моделагlа йола «Москвич» а.

Из легковой автомашина хьае йоларча цхьана АЗЛК коллективо кхоачашъяьй КПСС XXVI съезда сийна тlайицача декхарашцара лоархlаме пункт.

Цул хьалхарча моделаца нийсйича «Москвич-2140» «Люкс» чура а арахьаре а хозагlа хиларда белгалйоелаш я.

Хьалхашнахьарча подфарникашта тlехьашкахьарча фонарашта дехаш доаца ниагlа оттадаьд, приборий щиток хозагlа хургйолча тайпара оттальй, цу тlа доалл кварцеви сахьат. Тlехьашкахьара хlама бlаргагуш дола арахьо доалле книга автомобила салона чура кийсде йиш йолаш да.

Салона вентиляци тоаль хилар бахьан долаш хьалхашкахьарча на lарех форточка дalаьц. «Москвич-2140» «Люкс» арахеш шин тайпара басеш долаш: дото беса-сира, сийрда-мора.

СУРТА ТlА: 2140 «Люкс» яхача моделагlа йола керда «Москвич» арахьарчен чурчен рынкана лаьрхlа комерций никъ вариант йолаш я.

А. МОРКОВКИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ОЛИМПИАДА XXII ЛОВЗАРАШ КИЙЧДЕЧЕ ЧАКХДОАХАЧЕН КЪАЬСТТА ЧlОАГlА БЕЛГАЛБАЬННАЧА ВОЛХЛОШТА СССР ОРДЕНАШИ МЕДАЛАШИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Олимпиада XXII Ловзараш кийчдечей чакхдоахачей боккха болх барах Нохч-Гlалгlай АССР гlолла лойла

ХАЛКЪИЙ ДОТТАГlАЛА ОРДЕН

Дидигов Мурата Тамерлана — Министрий Совета председатела заместитела.

«ЗА ТРУДОВОЕ ОТЛИЧИЕ» ЯХА МЕДАЛЬ

Шешко Владимир Федоровича — № 1572 йолча автоколонна водитела.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва.
1980 шу. 14 ноябрь.

ЖУРНАЛИСТИЙ ЗОНАЛЬНИ СЕМИНАР

Орджоникидзевски станица Сунженски, Назрановски, Малгобекски районий журналистий творчески семинар хилар. Цун балха юкъе дакъа лаьцар «Знамя труда», «Ленина никъ», «Ленинское знамя» яхача газетий редактораша, бехктохкамеча секретараша, отделий заведующеша, корреспонденташа.

КПСС XXVI съезда даха ма доагlара наькъадахара йоаржаль яхь кепайоазон тlа хьа миштта хьокх гойташ анализ йир семинаре газетий редактораша И. И. Чуликина, М. Х. Зангиева, З. Г. Цечоева.

Республикански газетий журналисташа—отделий заведующеша «Грозненский рабочий» В. Д. Беловецке, «Сердало» С. М.-С. Майсигова, НГlАССР телевидене радиовещанеи комитета воккхагlволча редактора Г. А. Гагиева, Сунженски, Назрановски районкий малгобекски городскойи газеташ идеологически, политико-кхетама балха лоархlамеча дешаех телача материалий обзораш йир.

Семинаре иштта къамаьл дир КПСС обкома пропаганда агитацен отдела инструктора Х. М. Толгатова.

Семинара доакъошхоша дийцача дешай хьахьехара опыт дlа-юха ийцар.

Къамаьлаш даьчар къаьстта терхам тlахзар газетий деналл айде, кепайоазон органий авторски активацара бувзамаш чlоагlде, материалий дикал лакхъе царех хьахур доккхагlа хилийтен дезаш хилара.

СССР—ИНДИ: НИЗ БОЛА МАШАРА ФАКТОР

(Кхстедоалар. Долалур 1-ча оагlо тlа).

танташ, художественни lилмани творчества тенеш хьакхелла дола дунен сийлахьйоаккхача шин культура халкъаш! Цудухьа дег тlара дика хетилга мара кхы хlама дац культура, образоване, кадраш кийчъяра, туризма даькъера вай бувзамаш шерагара шерага шерлуш хилара. (Тlоараш тох).

Цу дерригача хlамаша вlаци гаргакхувл вай халкъаш, новкъостал ду цар вlаши датардар кхетадара, новкъостал ду цар вахар дlаьхегlа дара. Майрра дlахьалхашкахьа ухаргда вай тlаккха цу наькъагlа. (Дlаьхдаь тlоараш тох).

Дезе доттагlий! Цхьана леладеча советско-индийски гlулакхий вдени чlоагlача ларда тlа — машарах, доттагlалах, цхьана гlуланхаш леладарах долча Договора тlаягlа. Кастта итт шу доал цо вай халкъашта дика гlулакх ду. Низ болча гаьн хенах баьццара ткъоврангаш хьатlиэвлаш санна, цу Договора lотlаетталу бувзамех, обменех, барта гlулакхаш леладарах йола нерд - керда соглашенеш. Цо новкъостал ду вайна халкъашта юкъерча чlоагlача машарах нийсхо йола гlулакхаш леладаран тlехьарча къовсама болча пайдакна цхьана гlулакхаш леладара а. (Тlоараш тох).

Кхетадеш да, советско-индийски отношенеш, цу даькъе паччахьалкхенашта эгара лакхе латтераш хlана вlашагlкхетар а, дегlакхувлилгея дlахо кlоаргъелгея моллагlча кхоалагlча мехкашта духьала дерзадаь доацилга.

Тешшаме ала метаргдолаш да: тахан Советски Союзан Инденей юкъера доттагlала отношенеш дегlакхувларца вай дер дика гlулакх да, цу тlа а халкъий хlиназарча ноахала меттел, хьатlахургдолча ноахалашта а, адамий маьршача кхраненяа. (Тlоараш тох).

Индеца доттагlал леладе аьнна васкет даьд тхога, советски нахага, тха паччахьалкхе хьаьча Владимир Ильич Ленина. Кховаткъа шу совгlа ха хьалхагlа хургдар ховш хьаьннад цо Малхбоален, белгтала аьлча Инде, халкъаш кортамукъа даргдола, «...кердача вахара биззе бола доакъошхой санна, из хьакхоллараш санна хьалъоттаргбола», «дерригача дунен кхелаш къонстасча» цар дакъа доацаргдола ха гаргахкхочаш латт. (Тlоараш тох).

Ленина тlахьийхад тхо «Малхбоален дерригача халкъашка доттагlалех воналеи кулг» кховдадара — хlаьта тхо цlаккха а ца хувцалуш тешаме да цу ленински васкета! (Тlоараш тох).

Дега доккха дикахетар хулаш хlама да Махатма Гандии Джавахарлал Неруи санна болча Инде къам мукъадаккхаран кхычарех тийша хlама доацаш йола Инди хьалъяран тlехьарча индийски халкъа къовсама кулгалхой а тахан цар гlулакх дlахохьорий а уйлаш сийлахь - воккхача Ленина идеяица ювзалуш хилар. (Тlоараш тох).

Дезе доттагlий! Селхан дlайолленний шуц мехка кулгалхошцара, Премьер - Министраца Индира Гандецара тха переговораш. Тхоашца къамаьл дирашта оаха дийцар советски халкъа интенсивни, творчески къахьегама вахарах, тхоашта карагlдийнарах, хlана а кховчашдаша долча декхарехи дlахорча планех, лаьттан тlа чlоагlа машар оттабара гlулакх баьан долаш оахи лоаттабеча къовсамах. (Тlоараш тох).

Чlоагlа безаме хеташ ладийгlар оаха Инде кулгалхоша даьча къамаьлашка. Тхо гlаддут кхоча карагlдуеларашa, оаха кхетабу хlана унх сахьата дlаяха вlаштlехьа ца даьннача халонаша шоана беш бола сахьовзам. Тхоно гуш да мохк эргабакихара Джавахарлал Неру дийна волча хана дlаболабаь боккха болх дlахо беш хилар. Цудухьа цlенача дег тlара лоа тхона нерда Инди хьалъеча оцo толамаш дахар, враз долашн тоаденна вахар долашн дахар лоа тхона индийски халкъ! (Дlаьхдаь тlоараш тох).

Тха беседаш цlаькха а бакъдир, машар безаш йола уйлаш СССР-ей Индей цхьатара хилар. Вай шинна а оагlонна дагалаттар халкъий къахьегамца хьакхелла хlамаш цlаккха а хlалак ца дайтара, дунен ядерни цlера тратеда цlаккха а тlа ца кхачийтаоа долла хlама дар. (Тlоараш тох).

Тlаккха чlоагl а лудда, тоа а лудда Советски Союзан Инденей юкъера доттагlал — халкъий машарен кхерамзлени низ бола фактор!

Даькъала хилда сийлахь доккха индийски халкъ! (Чlоагlа, дlаьхдаь тlоараш тох).

* * *

Гулбеннараша безаме тlаийцача Индире Ганде къамаьл дир.

* * *

Советски Союзей Инде Республикан паччахьалкхений гимнаш а лоакхаш чакхъялар митинг.

Цу дог айдеш долча вlашагlкхетаро цlаькха а хьахьеккхар советски халкъацара Инде халкъа цlена дог - уйла, шинна а мехка праза, массане а юкъарча машара духьа чlоагlлуш дола индийско-советски доттагlал.

К. ИВАНОВ,
В. МАТЯШ,
Б. ЧЕХОНИН.

КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Иттлагlа пятилетка чакхйоалаш латт. Нохч-Гlалгlайчен къахьегама коллективашна шерагlа яржаш латт КПСС XXVI съезда накъаьбахаран 1980-ча шера а еррнгача иттлагlча пятилетка а планаш кхоачаш тlеххоачаши яран тlаерзаль социалистически яхь.

Республика промышленносте, гlишлошъеча, транспорте, халкъа боахама кхыча доакъошка къахьегача берригача наькъ дегаш ойдаьд массехк дк хьалха кепайоазон тlа араьаьннача Советски Союза Коммунистически парте XXVI съездага йолча «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерата кхачалда а СССР экономически социальни дегlайоалара кортера лостамаш» яхача КПСС ЦК проектах болча КПСС ЦК социамо.

Индустре болхлоша дика кхетаду 1980-гlа цу чакхйоалача пятилетка финиш хиния ца lеш цхьайттлагlча пятилетка хьалхарча шера керда толамаш дахара лард а йолга.

Цудухьа съезд хьелла хахьатlаихача юхейнсача юкъе фабриний, заводий, промыслай коллективаш къаьстта хьинар айдения, шоай производственни программаш тlеххоачашъеш къахьегаш я. Шовзткъеи итт совгlча промышленни предприяте, 2иъ бlаь совгlча цехо, бригадо, участкои производстван ханал хьалха кхоачашъяьй иттлагlча пятилетка планаш. Шоай пхе шера планаш кхоачаш а яь цхьайтталагlча пятилетка чотагlа къахьегаш ва промышленноста итт эзар совгlа болхло.

1980-ча шера цхьайтта бетта продукци маьхалъяккхара паччахьалкхен план ханал хьалха 101,2 процент кхоачашъяьй. Планал совгlа дlаяхьийта промышлении продукци 16 миллион сома мах я. Къахьегама овсарле лаккхъяра план а тlеххоачашъяьй, хlаьта иштта лакхденнад цхьан саго хьадеш дар дегlаахар а соахкарча шерапа нийсдича.

Карарча шера дlадахача беттанашка дикагlа дола хьокхамаш даьхад моттигерча промышленноста доалахьарча предприятей производственни коллективаша. Цар продукци маьхалъяккхара план 102,3 процент кхоачашъяьй. Производство дегlаахари продукци арахецаря 107,4 процент я 1979-ча шера январь — ноябрь беттанаца нийсйича. Къахьегама овсарле лакхъяра план 103,8 процент я, хlаьта соахкарчунца нийсйича 4,5 процент лакхъеннай.

Пятилетка чакхйоалача хана социалистически яхье хьалхе лелаеш ба мехкдаьттахой. Карара шу доладелча денз цар планал совгlа даьккхад 40 эзар тонн мехкдаьттех 37 миллион кубически метр гази, из шозза дуккагlа да цар тlайийца хиннача дешарал.

Белгалдаккха доагlа «Грознефть» объединене дуккхача заарнех латташ йола коллектив ерригача пятилеткагlа боагlача боарамагlа болх беш хьайоагlилга. Шоай дикача производственни хьокхамашца дог гlоздоахаш ба республика машинашъераш а. Хlара бетта цар тlеххоачашъю шоай планови заданеш, цул дикалда цхьана продукци арахецара боарам лакхбу. Машинашъераша халкъа боахама 2 миллион совгlа сома продукци хургья.

Шоай низ тlабахийтта къахьегаш я «Красный молот» завода йоакха коллектив. Цо цхьайтта бетта планал совгlа 300 эзар сома продукци маьхалъяьккхад.

Продукци арахецилга соахкарча шераца нийсдича заводе 7 процент лакхденнад, хlаьта къахьегама овсарле — 5 процент.

Доккхийча толамаша пятилетка чакхйоаккхаш я «Электроприбор» завода, «Промавтоматика» опытни завода, Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент», «Пищемаш», кхыча заводий производственни коллективаш.

Технически прогресс дегlакхувлара тlехья лоаттабеча къовсаме хьалхе лелаеш ба республика машинашъераш. Иттлагlа пятилетка йолаелча дена цар кара а ерзаьь ара хийцаи бlаь совгlа тайпа керда машинаш, аппараташ, прибораши технологически оборудовани. Халкъа боахама цу даькъе лоархlам болаш балхаш ду производственни участкаш шеръяра. уж кердайоахан тоаяра, вай ханарча лакха овсарле йолча техникаца lалашъяра тlедераадаь. Цу балхий чотагlа дегlаух продукци дуккагlа арахецилга.

Ханал хьалха пхе шера заданеш кхоачашъеш я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене, «Грозэнерго», швейни производственни объединенеш, чхьагlара-иопьчи комбината, шурий промышленноста Управлене коллективаш.

Пятилетка тlеххьарча шера производственни заданеш тlеххкхоачашъеча лоархlам болаш дола дакъа лоац Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Назрановски, Урус-Мартановски районий, Грознерча промышленни предприятей коллективаша. Цу районий предприятеша дерригача планови хьохамегlа тlеххкхоачашъяьй заданеш.

1980-ча шера цхьайтта бетта заданел совгlа арахийцай тракторий прицепаш, мехкдаьтта химе продукце дукаха а тайпаш, электроэнерги, ардакх, трикотаж, шекар, маьлха булкай изделеш, иштта кхыраш.

Уж хьохамаш даха торо хилийтар къахьегама коллективий къахьегама овсарле лакха хилар да. Къахьегама овсарле дегlаахара чотагlа продукци арахецилга дегlаденад «Нефтехимзапчасть», «Электроинструмент», «Мединструмент» заводашка, Назрановски трикотажни фабрике, иштта кхы а дуккхача предприятешка.

Къахьегам бригадни формах вlаштlехьбаккхара, балха ха зехьа йоаелгв, кадраш хувцалари балха тlа прогулаш яри кlезигдара чотагlа дегlаух къахьегама овсарле. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене къахьегама овсарле 1980-ча шера 4 процент лакхъеннай соахка цу ханарчунца нийсйича, Грозненски ремонтно-механически заводе — 6 процент, «Терек» объединене — 7 процент, радиотехнически заводе — 12 процент, Назрановски трикотажни фабрике — 19 процент, шелковской райпищекомбинате — 23 процент.

Пятилетка тlеххьарча шера, хьалха дlадахача шераша санна, промышленни предприятей дуккхагlйола коллективаш боаттlача боарамагlа болх беш я шоай планови заданеш тlеххоачашъя а ца.

Бакъда, халахете я кхычо гуш да цхьайолча предприятешка планаш ииэткъа мара кхоачаш ца еш а юкъагlа юаш хилар.

Укх шера цхьайтта бетта къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачаш ца еш йисай 16 промышленни предприяти, хlаьта царех цхьалраша хьалха хинна боарам а лохбалийтаб. Царех я: цементни завод, Грозненски дулх доаккха комбинат, маьлха продуктай управлени, Назрановски мельзавод, Аргунски гlишлои-материалийн гlишлоиндустрен комбинат, Нохч-Гlалгlай гlишлош яра управлени. Грозненски ЖБИ. Серноводскера минеральни хий арахецаш йола завод, иштта кхыраш.

Цхьайолча предприятешка къахьегама овсарле лоха хиларах арахеца продукци а производство дегlаухилга а лохлу. Къахьегама овсарле хьалха хиннечул лохъяр бахьан долаш арахецаш йола продукци кlезигъеннай «Севкавнефтегазпереработка» объединене, «Консерплодоовощ», «Чечингушвино» объединенешка, Ножай-Юртовски райпищекомбинате, иштта кхычахьа.

Хlана къаьстта лоархlам болаш да арахецача изделеи товарийн дикал лакхъялга. Ерригa арахецача продукцех Паччахьалкхен дикала Знак йолаш яр 30 процентага кхоачаьй вай промышленносто. Тlехдика продукци арахецараш я «Грознефтеоргсинтез» объединени, «Красный молот», «Электроприбор», радиотехнически, «Автоспецоборудование» заводаш, иштта кхыраш.

Цунца цхьана йолаш я лоархlам болаш йола продукцин дикал лоха йолаш арахецараш а, хlаьта цхьайолча хана брак ераш а.

Брак йолаш вона сортахи продукци арахецилга дlадаьннадац Грозненски кога гlирс беча фабрике, художественни промыслай объединене, кхачан промышленноста массехк предприяте.

Парте XXVI-ча съездага йолча проекта тlа ма аллара, экономика дегlайоалаечен социальни декхараш чакхдоахачох доахаш доза толамаш кхы а доккхагlа хургдар плановин боахамех биззагlа пайда ийборе, боахама торонаш шерагlа оборота юкъехулъяре, кхоачамбоннараша тlаlеррта къовсам лоаттаборе. Из ма дарра доагlаш да вай промышленни предприятешта а.

Нохч - Гlалгlай АССР Статуправлени.

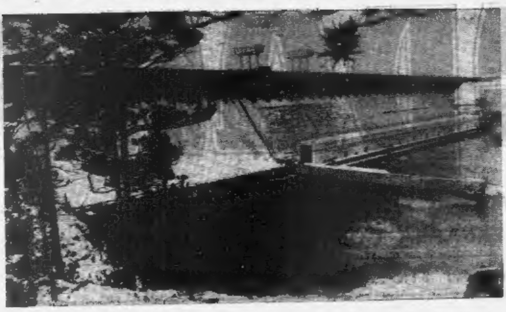

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТА ПРЕДПРИЯТЕША 1980 ШЕРА 11 БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ БОЛА ХОАМ

(процентаща)

	Продукци маьхала яккхар	Къахьегама овсарле лакхъяр
Республике гlалла	101,2	100,3
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	100,4	100,3
Грозненски ремонтно-механически завод	100,7	102
Карабулакски химически реактивий завод	102	101
«Севкавнефтегазпереработка» производственни объединени	102	103
Льаттан кlал кlоарге йоаллача йlоахалах лайда заара Къилбаседа-Кавказски управлени	107	109
«Грознефть» производственни объединени	109	100,7
«Нефтехимзапчасть» Грозненски завод	100,9	101
«Красный молот» завод	100,6	100,5
«Оргтехника» Грозненски производственни объединене «Электроприбор» завод	109	100,6
«Промавтоматика» lилма-производственни объединене опытни завод	103	100,8
«Пищемаш» завод	101	103
Гl. Ахриева цlерагlа «Электроинструмент» завод	102	102
«Трансмаш» завод	101	104
Электромеханически завод	102	106
Гудермесски медицинструментий завод	104	102
Ацетоновни завод	103	102
«Грозэнерго» районни управлени	108	102
«Терек» яха Нохч-Гlалгlай мебельне-хlу чекхйоаха объединени	103	102
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод	102	104
Радиотехнически завод	102	104
Электроремонтни завод	100,4	100,4
В О «Вторчермет»	102	101
Цементни завод	74	69
Аьшкабетонни конструкцей Грозненски завод	100,1	95
Нохч-Гlалгlай карьероуправлени	100,2	102
Грозненски ремонтно-механически предприяти	101	108
«Чечингсельстрой» треста аьшкабетонни конструкцей завод	100,3	98
Гlишлой материалийн гlишлой индустрен Аргунский комбинат	100,9	93
«Чечингушводстрой» аьшкабетонни изделей Аргунски завод	102	102
«Чечингушводстрой» управлене ремонтно-механически мастерски	101	100,7
Рудни йоаца гlишлой материалаш йоахен чекхйоахен Карабулакски завод	100,0	98
Хьун боахама министерство	102	103
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод	100,5	96
Мехкарьер	100,8	104
Назрановски трикотажни фабрика	102	111
Швейни производственни объединени	101	100,0
Кога гlирса фабрика	101	101,3
Грозненски даьтта доахк завод	104	108
Шекара завод	108	118
«Консерплодоовощ» Нохч-Гlалгlай аграрно-промышленно-торгови производственни объединени	101	100,3
Дулха комбинат	108	89
Шурий промышленноста объединени	102	100,3
«Чечингушвино» объединени	104	103
Ялата продуктай Нохч-Гlалгlай производственни управлени	102	97
Грозненски экспериментально-механически завод	100,9	102
«Госкомсельхозтехника» республикански объединени	100,7	102
«Металлотара» яха завод	104	102
Протезно-ортопедически предприяти	101	101
Бlарга са дайнарий общество	102	108
Меттаза барий общество	100,7	106
Надательства, полиграфе, книжкаш дохкара гlуллакхий управлени	102	102
«Чечингушпромстройматериалы» яха производственни объединени	102	102
Кхачан промышленноста министерство	104	105
Моттигерча промышленноста министерство	101	104

НОХЧ ГlАЛГlАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ.

Ангара тlара город

Иркутски область. Братск — энергетикий, лесохимикий, металлургай город, йоаккхача территориально - производственни комплекса центр шийи 25 шу дизар дезде кийчлуш я.

Город дегlайоагlа, цун доазонаш шерлуш доагlа, хьалдеш латт хlанзарча ханара доккхий цlенош. Цу юкъа цига баха нах иттазa совгlа дуккагlа хиннаб, хlаьта хlана укх ши бlаь ех бlаь эзар сагага кхаьчаб. Царех дуккагlбараш тиъаь итт шу даланза ба. Культура Дворецаша, спортивни комплексаша, торгови центраша хозьхьий Ангара тlара город. Цун микрорайонашта юкъе бувзам лоаттабу автобусни троллейбусни маршруташа.

XVII бlаьшере казакашаземлепроходцаша хьалъяь къаьнара гlала — ше цаl мара воаца теш ва къаьнача Братска. Тахан хlама хьекхоллача къахьегама памятник санна Ангара тlа урагlъяхай шовзткъа этаж йола цlа миссел лакха йола Братски гидроэлектростанце плотина. Циттара хьаболалу Къулбаседен Приангарьи климат хийца бола Братски форд.

Латта беззача тайпара къахьегама вахте латт йоккхача индустриальни центра къахьегамхой. Эзараш тонкаш алюминий, целлюлоза, миллиардаш киловатт-сахьат электроэнерги иттлагlча пятилетка плана заданел совгlа лъинхай братчанаша.

СУРТАШ ТlА: 1. Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара цlерагlа Ленина ордена Братски ГЭС.

2. Братски алюминиеви завода электролизни цехе.

Э. БРЮХОНЕНКО суртам. ТАСС фотохроника.

lилмен практикей АСУ комсаш лелаерашта гlулакх деш я

Ртвели — комсаш чуяцар — Грузерча юртбоахама балхий эгара бехитокхамеча ханех цаl. Хьаяха а дlаяхьийта а кхыметтел цхьа ди тlехьаьлча а чlоагlа дикал лоху комсий.

Из болх сиха хилар, технически балха низм хьаьнъалагlа дlаийнбаяза бар ца хилар теркал а дь, ртвели дагlа вlаштlехьъяккха торо хулийташ йола управлене автоматизированни система оттаьй Грузе кибернетикаша.

Кхетадеш да, экспериментa кийчо е хьалхе а доладенна хинилга. 1978 шера Кахете районех цаl йолча Телавски района масштабе хьежар системага: Тбилисерча вычислительни центраца бувзам тессар, оттайр нормативни база, чуяцача хана комсаш йохае таралуш хилар теркалдеш йола программа-алгоритм.

АСУ болх бе йолаеннача хьалхарча юкъа цхьайола халонаш нийсъелар: боахамий кулгалхой ла могаш бацар шоай де дезараш машинашк хьалхадоахаргхилар, хlана аьлча цу машино теркал а ца е мегар дуккхача шерашка болх беш хьабоагlача цар йоакха опыт. Цудухьа цу хьалхарча шера ЭВМ шийна фу дича бакъахьа хет алар мара кхы хlама дацар, балхий оптимальни схема могайора.

Боахамий а районе а кулгалхой торо хилар сих а ца луш машиний болх де... тийшар балха ЭВМ-очул дикагlа планирование е йиш ца хиларах. Дуккхаl телавски эксперимент хиннача хана комсаш чуяца ха лоацъяра технических хьакъалагlа пайда эцари бахьан долаш 200 эзар сом кходе йиш хилар, дlадахар геттара кlезига а долаш — АСУ юкъейоалаярга дахар 20 эзар сом.

Лоацца аьлча, скептикаш хоалуш кlезигбелар. Кердачун инициаторехи кулгалхоехи цхьаьне Грузе АН вице-президента, республика ГКНТ председатела Гвердцители Ираклe аьннача тайпара, «оаха эгара хьалха де дерхlар да дика масалаш lоадар, хlана аьлча йlаьххача хана латтача къовсамели дискуссели дикагlа нах тешабеш хlама да из».

Тахан телавски опыт дlаьржай Кахете кхыча районашка а. Ераш я цу опытах йола массехк отзыв.

Парте Телавски района хьалхара секретарь Кобаидзе Александр:

— Кхычарга хьежача кердача тайпара ртвели чакхдахара даькъера опыт дуккхагlа я тха районе. Цул совгlа, тахан со кхетадеш а ваш ЭВМ йоацаш болх миштa бергба. Хlара саралъа телескин бувзамагlа ерриге эцаш йола информаци дlайохьийт оаха вычислительни центре, хlаьта делкъел тlехьагlа - сахьат доаллаш юхакхоач тхога дика оттаь кхоана дергдолча комсаш чуяцара балхий а кийсагlа йолча переводкай а стратеги. Цу йоккха йоацача, амма тхона lалаьмате маьхерча къахата листа тlа я районера дерригa комсаш лелаю боахамаши чхьагlара заводаши тlаязъь. Цу е воих боахамо хьувкъам мича дlачуберча бакъахьа ба, цу дийнахьа чуяца еза комсаш мелла, цу гlулакха мел транспорт а комсаш чуяца нах а эшаргба тlаяздаь таблица.

Парте Сигнагски райкома хьалхара секретарь Бучукури Нодар:

— Дуккхашка бу оаха электроникаца болх, амма чlоагlа раьза а да цунца гlулакхаш хила. Укх дерригача шерашка эгара хьалха йиш хиннай ча хlана санна балхаш сихденнача хана ртвелел совгlа кхыча гlулакхий уйла. е а. Цу тlа а планови хьоккхамашка диллача а дерригa хьалхарчул дикагlа лел тха. Сайна хетачох чlоагlа хьохкаме йола шифр йоалаергья аз: дахача шера 28 дийнахьа 44 эзар тонн комсаш чуера оаха, укх шера АСУ гlоица 21 дийнахьа 50 эзар тонн ера. Цу тlа а шозза кlезигагlа яр пайда ийца транспорт. Со дог доахаш ва боахама дерригача доакъошка АСУ тхоашта гlо дергдола ха ярга.

Парте Гурджаански райкома хьалхара секретарь Шинджиашвили Пичико:

— Дукха а аттагlа хинад болх бе. Ртвели даьтта хьекхача санна лел. хlаьта дlачутела комсаш а я вlалла ца хиннача бесса лакха кондици йолаш. Аргда аз, масала, района масштабе комсех доалла шекар 1 процент совдаьлча хула пейда 4 миллион сома маьха ба аьнна. ЭВМ йиш хилийтай тха дукха счетни балхахой кхыча балхаш тlа дlахьекхабе, хlана кхыметтел эллпо счеташ а машинаша уттаю, хlаьта сиго санна тlалаташ мича ду цо.

Укх тайпара да, хlаьта, «Самтрест» яхача чхьагlара заводий гурджаански производственни объединене директора Бицадзе Теймураза хетараш:

— Эгара хьалха вlаштlехьдаьннад тха ртвеле хана заводаша продукци хьачуийчар аргlаш дlаяха. Хlаьта къаьстта лоархlаме дар ер да: ртвели латта ханаш лоацъяро гlо даьд заводашка порядок лоаттаярга дlадодар кlезигде, хlаьта из цу юкъа геттара лакх а дийя шера 18 эзар сомага дlа на кхоачарий.

Хlаьта, тlеххьара а, кибернетика специалиста профессора Гигинейшвили Дереве хетар:

— Тхона хала ба из болх, амма бе дог доагlаш а чlоагlа эшаш а ба. Тхо гlерт системана оптимизани яра тхоашта ца ховраш специалисташкара, боахама кулгалхошкара хьаlомаде. Вахаре дукха ма нийслой иа иштта хургдолга хьалхе а ха атта доаца хlамаш, укхаза дерригa а опытах тийша да! Дерригa вlаштlехьа хилац бувзама оагlоралхьара а. Дlахо йоданча хана цу тайпара хlамаш ца хилийта хьожаргда тхо. Дерригa чулоацаш аьлча, АСУ болх дика беш я. Хlара денненн бийсанней 16—20 сахьата болх бу цо — из практически максимальни нагрузка я, профилактикана а йита ма езий ха. Дlахо хургдар фуд? Сона хетачох, гаргтарча шерашка «Ртвелема» АСУ юкъейоалаергьи оаха ерригa Грузе а чулоацаш, тlаккха де дезар да республика берригача халкъа боахама управлене автоматизированни система чуйоалаяр.

Леонид СТАРОСЕЛЬСКИЙ, (АПН).

Хаоттами дlайийна хlамаши

lалама хьалашка хьежа вай республике пхи градус кlоахалгара хаоттам шелалгахьа ласта йолалу ноябрь бетта хьалхара декада йолалуш е шоллагlа яр йолалуш. Цу хана дегl доаккхилга соаду вай республике гурахьа ювча культураша. Иштта дац укх шера. Боарамал тlехьа йlайха хиларо бетта дlаьхдаьл цу культураша дегl доаккхилга.

Цхьайолча шерашка гурахьа эшачул кlезигагlа йоачан йолаш моттигаш нийслу республике. Укх шера ноябрь бетта дийлхача догlаша гlоадалца дикка дузадаьл латта. Цу гlулакхо вlаштlехьдаьийтар дlайийнача хlамашта подкормика еш тессача минеральни удобренеех бизза пайда эца а, хlаьта дикка дегl лаккха а. Баьча тохкамо хьахьоих ахенел дуккагlа йола ялат массехк зlирг а хецаш юкъера лаьрхlача 15—20 сантиметрага кхоачаш дегlадена хилар. Цунца цхьана, агротехнически дикагlйолча ханашка дlаде вlаштlехь ца даьна ялат дегl даккхара тlехьадисад. Хlаьта а lаи вlал эшача боарамагlа кхи болаш гlоргда из а.

Малх хьежаш дlайха денош дуккагlа а долаш декабрь балалуш хиннача хаоттамо шелала духьалъоттилга lалашдара хьалхарча фазах чакхьялара дикка агрометеорологически хьалаш хьакхеллар гурахьа дlайийнача культурашта. Масала, гурахьа дlадийнача ялата йиш хилийтар крахмалах шекар де. lаи замалахьа аьттув боапаш хулача хаоттама хьалехь тешаме лорадерга цу гlулакхо гурахьа дlадийна ялат.

lаи замалахьа шелала дика духьалъоттилга lалашдеш йолча шоллагlча фазех чакхъяла езаш я дlайийна хlамаш. Ша бе мегача бакъдоагlий тиаешка долча хин боарам меллашха лоалу цу хана. Цу лагlат чакхьялара юкъера лаьрхlача 2—5 градус йолаш пхи ди хилча тоъам ба гурахьа дlайийнача хlамашта. Цунца цхьана шелала духьалъоттара гурахьа lалашдаьчох кхоачам бац, ялат дика lангара далар тийша да lай хургболча хаоттамах а (йlайхеи шийлек йолаш долаш денош хувидалярах, шелалах, кхычой...

Дlайийнача хlамаша дегl доаккхилга чакхлаккхара дукха ха йисаш. Дуккхача шерашка даьча тохкамаша къахьоих декабрь бетта хьалхара декада чакхйоалаш майсе хана санна шелал оттилга. Хlаьта хургбола хьувкъам тийша ба шелал эгачул тlехьагlа гурахьа дlайийнача культурашка анализ еш хаьханахьа хьожаш, подкормика еш, дика доал дара кхы тайпа гlулакхаш чакхдоахаш лерттlа болх барах.

Л. ТОЛСТОКОРЕНКО,
инженер-агрометеоролог.

КОТАМА ДУЛХ ДАККХАРА ТЕХНОЛОГИ

Хьайбаши коа тlара оалхазараши дебадар, уж дулха лаьрхlа дlачулуча хана эзача дезагlен тоаденнагlен хилийтар, бахача наьха шоай довлахьарча боахамий доакъар lадешдара торо дикагlа хилийтар дукха НГlАССР Министрий Совето сецам баьб 1980 шера 26 октябре. Цу тlа чlоагl а яь аравьннай доахан, хьакхарч, коа тlара оалхазараши дорстадеш кхаьбера гlулакха колхозашеи совхозашеи наьха шоай довлахьарча боахамашца бузам лелабарах бола сецам.

Тlайийцача сецамо йиш хулийтаргья бройлерий дулх республике дикка дукхагlа даьккха. Вай мехка бройлераш оал дулха лаьрхlа кхечча 56 ди даьннача кlоригех. Из ха йолча бройлераша сеа еза 1,6—1,7 килограммаь кlезигагlа йоацаш. Йоккха хинна бройлер дийна йолаш эзача 2,5—3,5 килограмм хул. Бройлераш кхоабача хана цхьа килограмм дозал тlаккхетийтарга дlайоххийта комбикорм 2—3 килограмм я. Ховхен чам болаши, дегlах дика латаши дарбанеи, маьхера белок дукха йоаллаш (22,5 процент) да цар дулх.

Бройлераш кхеяра пайда эц дулхах дулха-фуошташ лаьрхlа котамаш кхоабача специализированни линеех. Дулх даккха бройлераш кхоабаш вай мехка ши система я: уй тlа йоаглаеш оагилгашка йохкаеши. Уй тlа йоаглаеча системагlа лоархl сома вlалхьарцар даьча е кlал цхарал биллачен пlендаш техачен уй тlа кlоригаш кхеяр.

Бокхха лоархlам болаш да сома вlалхьарцар нийса дари цунах пайда эцари. Кlалхьарцар далехьа бун чурча уй тlа дом боаккхаш аьта кlир хьоарц. Ахкан даманлхьа 5—10 сантиметрл сомагlа хила йиш яц кlалхьарцар, хlаьта шийлача хана 12—15 сантиметрга кхоачадеш сомду из. Кlалхьарцара лаьрхlа lоолла хlама 30—25 процентал тlаьдагlа хила йиш яц, къаьстта а lай.

Кlоригаш дегl даьхилга лаьтl ца делийтари уж кхеяра хьалаш ца талхийтари духьа 1 квадратни метр хилал йолча моттига 10 — 20 кlоригал дукхагlа йоаглае мегаргьяц уй тlа. Бовби хинаш йола кlоригаш цхьана лелае ягlац, хlана аьлча цо кlоригаш кхибари режим, микроклимат толхаю, цамогаш ю. Кlоригий ханашта юкъера юкъ 3—4 денна тlех хила мегаргьяц.

Кlоригаш яьхача хьалхарча деношка динача хьал тlа хулга гонахьарча фон температурех тийша да, шудукьа из хила еза 33—35 градус, хlаьта кхо кlира даьнначул тlехьагlа 20—24 градусага кхоачаеш лохъю из.

Дулха лаьрхlа бройлераш кхеяра оттаяь ха 56 денга кхаччалца я. 28 ди даллалца фецара тlоадал 60—70 процент хила еза, хlаьта цул тlехьагlа 56 ди даллалца — 60—65 процент. Бройлерий кlоригий сердала режим ший тайпара белгалоннаш йолаш я. Сердалон боарам цхьатарра хила беза, хlаьта кlоригаш йоккха ме хул, сердал кlезигье еза: 21 ди даллалца сердала ди 23 сахьата хул, хlаьта 22 ди даьнначул тlехьагlа 23 сахьатагара 10 сахьатага кхаччалца лоацъю из.

Специалиста хьехамаш

Кlоригаш чуйохкаргйола моттиг цхьа дин бийсен хьалхагlа йlоахъю, яа хlама lотосс, хий дотт. Бройлерий кlоригашта тоссаш йола хlама — мел эшаш йола веществаш теха комбикорм. Хьалхашкара цlаккха я ца хадаш лоаттае еза кlоригашта па хlамен хийя. Ханашка хьежжа кхаь тайпара хила еза цар рационаш: юххьанцарара (4 ди даллалца), шоллагlъар (5—28 ди), тlеххьаръар (29—56 ди). Юххьанцарча рациона юкъе хила еза дегlах латаш, хи чу атта яшаш а херо атта охьаш а йола хlамаш йоахка средстваш (ингредиенташ). Атта яшаш йолча доакъара средствеех лоархl шурий продукташ, ялат (хьажкlаш, кlа, кем, мукх), аьта кхеш, чкъаьран хьоар.

Яьхача хьалхарча деношка кlоригашта кхоххадаь фуаш, охьаьча чкъаьрий дулх, дулхах-тlехкех даьккха хьоар теларах, пайдана ца хиларал совгlа, зулам дала а тарлу. Шоллагlча рационаца а яштта (5—29 ди даллалца) ингредиенташ хул, атта яшаш, дегlа пайдана йола веществаш а уаш. Тlеххьарча рационо (29—56 ди) lалашде деза чlоаггlа дегlаухача кlоригий низ совдоаккхилга. Цу рационая йолча комбикормах тоха мегаргда дулхах - тlехкахи дулхахи даьккха хьоар. Кlоригий самалаш теркалйича кьоастадулургда уж кхабарен лелорен хьалаш царна мел тов. Масала, нагахьа санна царна шийла хете — гурмат а хиина латтаргья, хlаьта цу хана царех цхьанраш йов а тарлу. Нагахьа санна помещене чу сов йlайха хилча, ткъамаш а нийнаа лел уж, сихха-сихха садоах, хий дукха мел. Кlалхьарцар цхьатарра нийсдаьа декъен хила деза.

Укх тlеххьарча итт шера вай мехка тоъал доккхий хувцамаш хиннад москала дулх доахвала вlаштlеххьдаккхарех технологех даьнъе. Москала дулх дукхагlа даха мегаргдолаш да цар биологически хьалашка диллача: уж сихха ондаювлаш, маьжелаш чlоагlа сомлуш, цар дулх дегlа пайдана хиларах. Дийна йолаш эзача москалах 8—10 килограмм хул, москала боргlалах — 15—18 я кхы дукхагlа а килограмм. Продукт хьалуш цар йоаккха — 5—7 бутт, цхьабакъда, хадданза фуаш деш баккхац 4—5 бутт мара. Сихха дегl дахьаш хиларца белгалйоал москала кlоригаш. Дийна йолаш эзача килограмм дулх тlаккхетийтарга дlайода комбикорм 3,2 — 3,6 килограмм я. Боахамашка керттерча даькъе лелераш шера ноакхош дола кlай, шера ноакхош дола мовкха, къулбасседакавказски кlай москалаш я. Кхаь тайпара лоархl москала кlоригаш кхеяр: уй тlа лелаеш, кхы ца хувцаш оагилгашка йоахкаеш, вlашагlъяь. Кхее хьаьзца мегаргьяц унакцlена, кондиционни кlоригаш мара. Коа тlарча оалхазарий вож кlоригаш санна йовцаш, кхабарен лелаярен чlоагlа боча я москала кlоригаш. Уж яьхача хьалхарча деношна кхыметтел цхьа бахьан а боарамеча температурни режимана тlераллар цар дегl дарен унахцlенонен lатхъ. Температура лахха а енна йlайха хилча сихха-сихха садоах цар, каст-каста хий мел. ткъамаш lорохх, уй тlа lойнийше ядо, хlаьта температура лоха хилча гурмат а йийя вlашагlа хьерч, яа хlамен хийи чулаттача каланта нагахьа юхе а йоллаш. Фецара тlоадал хьалхарча кхаь дийнахьа 70—75 процент, дlахо йодача хана 60—70 процент хилийта еза царна. Сердал йола ди цар ханашка хьежжа оттаду: хьалхарча 4 дийнахьа — 21 сахьат, 5—17 денга кхаччалца ха лаьча — 17 сахьат, цул тlехьагlа дено дlа — 14 сахьат.

Москала кlоригаш кхабара белгалагlа йола башхало сенах латт аьлча, из латт, кхеера хьалхарча шин бетта комбикормах бийда протеин дукха йоаллаш (26 процент), хила езаш хиларах. хlаьта кхеяь йоалача хана москала котамашта 22 процентага а боргlалашта — 18 процентага а кхоачаеш кlезигъю из.

Дулха лаьрхlа москала кlоригаш кхееча хана пайданагlа да царна сьа хlама, гранулированни комбикормаш тессар. Кхееча хьалхарча шин дийнахьа москала кlоригашта дийнахьа 3—6-за хlама тосс, хlаьто ондаьча — 2—3-за.

А. ТАХАЕВ,
«Пищепром» треста керттера зоотехник.

Волга тlара доттагlала тlий

Хlара ди тlехьагlа сихагlа хьальеш латт Чебоксарски ГЭС, Гидроэнергетически гиганта гlишлонхой Волгана сунт теха баьннаб. Плотинас аьттехьарен аьрдехьарен хин йистош вlашагlхеттай. Из ший тайпара тlий да, цо вlашагlийнай Чувашски Марийски Автономни республикаш.

Цхьа миллионни 404 эзари киловатт мощность йола Чебоксарски ГЭС Волга тlа бархlагlен эггара тlехьарен я. Из хьалъяь ялария чакхйоал станцей бlарчча каскад. Гидростроителаша дош деннад 30 декабре хьалхара турбина болх бе йолийта, аьнна. Кхы а йиъ агрегат хьалъе еза цар 1981 шера.

СУРТАШ ТlА: 1. Волга тlа йист вlашагlхийттай. Вlашагlхийттаб марийцаши чувашаши.
2. Гlишлон участок.

В. ВОЙТЕНКО суртaш.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

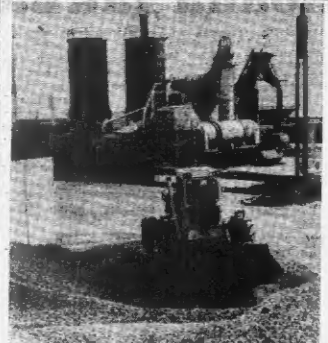

Социалистически экономически интеграце де лерхlараш кхоачашдарах пайда боал СЭВ членаш долча дерригача мехкашта. Цо влияни ю, масала, lилма - технически прогресс сихъярая боахама модернизаци ярах.

СУРТА ТlА: Капошварерча (ВНР) наькъаш дехкача предприяте завода пайда эц ГДР хьальча автоматически оборудованех.

МТИ — ТАСС сурт.

МАДРИД: ТАЙП-ТАЙПАРА ОЦЕНКАШИ ТАЙП-ТАЙПАРА АКЦЕНТАШИ

Къайлы пленарни заседанеш йолча мадридски вlашагlкхетаре американски, английски делегацеша, хьалха санна шо-шоаш хьал а хьеш, хьалха даьхкача тайпара энтузиазм йолаш ца доахе а, хlанз а социйташ яц «Тlехьара акт советски оагlоно телхалрах дола» иллеш.

Хьаьрбаьннача атлантически деструктивни къамаьлаш мел мах болаш да дlа а хойташ, кхыча социалистически мехкий викалаша а санна, вlашагlкхетара доакъошхой терхам тlаувз советски делегаце прогресс хила йиш йолча а хилазза ярйоацача а керттерча проблемашта. Мадридски вlашагlкхетара белха расписанегlа декабрь бежьалун кьатlаоттаргья «истина момент». 35 пачхьалкхен викалий шоашка йолаш йола предложенеш истола тlа lояхне езаргйола ха.

Вешта, дукхьанеша-м укхаза а кхетадеш, духхьал Вашингтонеи Лондонеи позитивни программа ца хилар бахьан долаш тlерташ хилар цар делегацеш цхьаккха а диалог ца хилийта а. Мадриде вlаши дукхьала затара оцопаш яха е.

Цунца дуззадена европейски кхерамзленен цхьана гlулакхаш леладарен йолча Испански комитета президента Мариа Родригеса укх тайпара заявлени йир:

«Хlаре санхетам чу волча сага гуш да мадридски вlашагlкхетара болх вайна хеттача бесса дика ца лелилга. Бахьан доваш да: массехк делегаци я Мадриде конструктивно болх бе ца лоэш. Из вайна новкъадале а, царна лов дунен халкъашта юкъера гlулакхашка машаре кхераме йола тенденци хьаллала. Цхьайола правительствашсон чlоагlа тlема-промышленни комплексана харалхар бахьан долаш хиина хlама лоархl аз цунах. Духхьал уж низаш да кхоккам закхбе а герз хьаделга сихде а гlерташ дараш. Шоай империалистически хьашташ кхоачаше гlерташ бола уж кхычарна хетараш теркалде а дага болаш бац».

Дукхахараш нейбаьхар «Америка Вlашагlкхийтта Штаташ дила а наьхачул тlех лоаттаберболаш я ший тlема низ.» — аьнна Мадриде заявлени аьча американски викала къамаьло. Американски заявленей стило санна, ишта малано а дагадохийтад Франс Пресс Агентствонь Мадриде кхы а чlоагlагlа хулаш латтача США курсо кердача президента позиции хьагойт аьнна вывод е. Цхьабакъда, американски делегацена керте латтачо даьча къамаьла, дlахо яаду французски комментатора, «раьза хилазар ладувгlараш». Французски делегаце, къоастадаь аьлча, белгалдаьккхар, цо даь къамаьл блокашта юкъерча къовсама контекста чудоагlаш хилари хlаьта Франци хельсински процесс цу блоккий гома чура араяьккхача бакъахьа хеташ хилари. Къулбаседехьарча мехкийн цхьайолча нейтральни пачхьалкхенийн викалаш США делегаци «сов гаьна яьннай» аьнна хеташ я.

Наха кхетадеш дац, вlашагlкхетара правилегlа из де доагlаш доацашехьа а американски делегаце ший выступленей тексташ гучахьа корреспонденташка гlолла дlайоаржаеш хилар. «Оаха дlахо йодача хана а хоамаш дергда нахага цу тайпарча выступленей хьакъехьа.» — заявлени йир делегаце кулгалхочо. «Вовкхагlа волча партнеро» вокхарна куралаш яр, коллективно оттаяь поведене правилаш ца лархlар из да Вашингтона викалаша Мадриде хьагойташ дар. Из никъ эитуазнамана тlазаш бац кхыметтел США союзникаша а.

Мадридски вlашагlкхетаро демонстраци ю цхьаькха хlаманна а: Вашингтонои Лондонои шоашта качъехкача яьссача дискуссей кlоага чура шоаш хьаарабоалаlушинехьа чулоацам дика болаш а де лаьрхlа хlамаш долаш а хул вlашагlкхийттарий къамаьлаш.

Хельсински чlогlдьраш кхоачашдара даькъерча прогрессах дола дика тешал хилар вlашагlкхетаре ООН Европейски экономически комиссе (ЕЭК) исполнительни секретара Янез Становника даь къамаьл. Бустамий моллагlа школа вай хьашарагlа, аьлар цо. Малхбузенеи Малхбоаленеи юкъе тlеххьарча итт шера дийннача экономически гlулакхий интенсивность цецдоахаш дегlаенай. ЕЭК даннесгlа, 1965—1978 шш. Малхбузен Европо Малхбоаленгахьа яьча экспорта боарам эназза лаккхбениаб, хlаьта Малхбоалено Малхбузен мехкашна яьчул бар — шозза. Цхьайола халонаш нийслой я, торговли дегlанхай 1979—1980 шерашка а.

Шаьхкача хамин йолча экономически а промышленни а соглашеней дукхала кхоалагlа дакъа тlаккхийттад тlеххьерча пхе шера. Хlаьта захон цаlн кхи эзарнега а кхаьчай. Из да, Малхбоаленен Малхбузенен юкъерча эррига торговле пхелагlа дакъа Европе йlаьхкача хана цхьана гlулакхаш леладара гома чу чакхйоал нхилга. Малхбузен Европера Малхбоален Европе ю промышленни товарий экспорт, аьнна дlахо ЕЭК доклада тlа. Къулбаседа Америка Малхбузен Европаца лелаечул дукха прогрессивнегlа йолча формаегlа еш я.

Во дац «Юкъарча рынка» мехкаша США-ца лелаеча торговле дефицит лоархlам болаш лакхьенна хиларах йола Европейски экономически сообществаи ОЕН женевски отделеней отчеташ укх деношка Мадриде дlаийза. 1980 шера хьалхарча ялх бетта дlадахача шераца нийсдича башхало лакхьеннай Американа пайдана долча оагlоракхьа 3,8 миллиард долларгара 13,7 миллиард долларга кхоачаш. Нагахьа санна бlарчча 1979 шера Вlашагlкхийттача Штаташа ЕЭС мехкашка 47 миллиард доллара мехха товарашта экспорт яьяле, духхьал укх шера хьалхарча ялх бетта кхоач 32 миллиард.

ЕЭК доклада тlа белгалдоаккхар Хельсинки тlайийцача решенета хьежжа Женеве хиннача гонахьара го лорабара проблемашта хетадаь вlашагlкхетар бокхха лоархlам болаш хилар. Къаьстта теркам тlабахийта безаш хlама да, комиссена хетачох, ЕЭК программа кхоалагlа даьъа дувзадена йолча энергетика даькъе цхьана гlулакхаш леладар. Дувнар да, энерги ца йойтара проблемах дола дош санна, ишта цу сфере технологе даькъера хувцамаш дар а. Дlадахача шерре а тlайийцай, доклад йир исполнительни секретара. ЕЭК-е хьалхашка латтача дехкарех паl энергетикана хетадаь лакхача боарамера вlашагlкхетар чакхдаккарах дола дош доазара йола лаьрхlа консультантий группа хьаярах йола решени.

Я. Становника белгалдаьккхар Малхбоален Малхбузени Европана юкъе цхьана леладеча гlулакхех хьахинараш дерригаш а хьайийцача «позитивни а догдоахилга йолаш а» хилар. Цун перспективаш мишта хургья дукхача даькъе Мадриде хьаькъала низаш «шийлача тlема» низел котдовларах тийша хургья.

Мадрид.

Спартак БЕГЛОВ,
Александр ИГНАТОВ,
АПН спец. корр.

ГЕРЗ ДlАДАККХАРИ ПЕКИНО КlАЛГlОЛЛА ЛЕЛАДУ ЗУЛАМЕ ГlУЛАКХАШИ

Советски Союзия социалистически доттагlлен мехкашеи дlачуеннача герз дlадаккхара хьакъехьарча шеррача программа дукха элементаш ООН Генеральни Ассамблея XXXV сесси хьажийта лаьрхlа йолча 80-гlа шераш герз дlадаккхара шоллагlа итт шераш да аьна кхайкадарах йолча декларацe проектана юкъелхьай. Уж декхараш Советски Союзо цхьаннена тlехьа шоллагlдар долаш доагlача тайпара уттадеш хилара тешал ду хlанз йолаш йолча сессе ден повестка тlа «Тlема кхерам кlезигбара чакхдаха дезача цхьадолча тlехьадаха йиш йоацача гlулакхех» дола дош оттаде аьнна йолча советски предложене. Цхьабакъда, хьалда дола низаш да герз дlадаккхара проблема къоастаргба бола никъ хьабеллалургбоаш къоала. герз хьаделга кхы а сихде гlерташ. Цу низий хьалхарча мутlарашка ба китайски гегемонисташ.

Машара кхели къаьстта кхераме хlамаш да герз хьадара гlулакха Пекин тlа-тlа шерагlа юкъейоаш хилар. Сихача темпаша соийолаш латт Китая ракетно-ядерни потенциал, 25 тохкам баьб ядерни герза. оргадохкаш тоадеш латт стратегически наступательни герз. Кхарарча шера май бетта, масала, Тайжача океана къулбехьарча даькъа тlа урагlаахийтай хьалхара китайски континенташта юкъера баллистически ракеташ. Наькъа дукхкалга диллача дунен тlа эггара доккхагlа дола йиъ миллион совгlача сагах латта а цул совгlа, дукхача миллионех латта «халкъа ополчени» чуйоаза а эскар дола Пекин лаг я США а НАТО мехкий а гlоица из кердача герзаца lалашде. Цу тlа а яла деза, сага сих кхоачача къамин доходага диллача дунен тlа 125-гlа моттиг доацаш йолча Китайга, тlема расходий боарамга диллача хьалхле лелаеча моттигех цаl хилар.

Фуд Чжунианьская правительствош из дукхха мах болаш йола тlема кийчо ца йича ца боалийташ дар а «тlом ца хилча баргбоацаш хиларах» йола телис кхайкалйтар а? Арахьара тlаьатта кхерам? Амма Китайх лата дага йола пачхьалкхе йовцаш я.

Китайх сиха моллагlа мохк ший караберзабе могаргдолаш йола боккха тlема низ бола держава яр да хlанз Пекино шийна хьалхашка уттаду керттера декхар. Гегемонизмага бодача каьккъага дилла а тlема призма чу гlолла хьежаш хиннаб «китайски пена» тlехьешкара бараш. Цигара хьадоагlаш да мехка милитаризаци с лерхlар, духхьал с дувнар фуд ховргдоацаш дош кердадеш герз дlадаккхара проблема къоастара даькъера конструктивни предложенеш тlазеца ца тигар.

Духхьал цхьа КНР мара мохк бац, долча бесса аьлча, герз хьадара доазув оттадара хьакъехьарча цхьана а дунен халкъашта юкъерча соглашенена кулг ца яздеш, цу тlа а из гlулакх дара хlанз сихлуш а яц. Цо тешал ду герз дlадаккхара хьакъехьарча деструктивни позицена, цул совгlа китайски кулгалхошта чуйоахка уйлаш чулоацам кхераме болаш хилар хьа а хьовх. Кхаь гонахьенна чу ядерни герза тохкамаш дела дехкарах долча Договора кулг яде ца тигаро хьахьокх из дlахо йолача хана а атмосфере ядерни тохкамаш де лаьрхlа хилар, радиоактивни осадкаш дlаярдаргенилар терналдича из гlулакх кхыча мехкашта, къаьстта а Китайна лолалдоачарна, чlоагlа кхераме долаштеха а. Ядерни герз дlа ца доаржадарах дола Договор тlазна ца тигаро хьахьокх из ядерни герз дlадоаржадара гlо де лаьрхlа хилар.

Ядерни герз хьаделга сиходара даькъера маоистий уйлаш таьнца лаьца принцел йолаш хилара тешал ду ишта пачхьалкхенаша космически ара леладеча гlулакхий принципех дола договор а фордийи океанийи бокхашка а, царна чу а ядерни герз доллилга дехкарах дола Договор а цар тlазцаш ца хиларо. Отта а доагlаш хаттар отт: тlайоагlача хана, экономически а техническии торонаш а юашка из де йиш хилийтача шоай ядерни герз космосе а ишта фордийи океанийн бохашка а дlанийсде дага долаш бий-теш пекински кулгалхой аьле? Пекино де лерхlарий даьъера аналогични хаттар отт бактериологически герз дехкарах йолча Конвенцена цо кулг яде ца тигарца дувзаденна а.

Тайп-тайпарча этапашка духь-духьа тактика лелаяьй китайски кулгалхоша герз дlадаккхара дош къовстадел та юкъагlдаккха гlерташ. Тlеххьарча хана, эттача хьала тlа а туаккаш, моеарш ю цо кхыметтел ший позицена «машара тlехьара барийчоа» из тара лостаеш йола маска тlа а ехкаш. Пекина хабарга ладийгlача, герз дlадаккхара тlехьа яьхк ер аьпна хетаду. Цхьабакъда, ший герз дlадаккха раьза яц, кхыча мехкаша даьккхача бакъахьа хеташ я. Китайна хьожаш моттиг наха герз дlадоаккхаш бlарохьежа лерхlаш я. Цу тlа а из я бокъонца дlадоаккхаш дий-теш герз яха дош къоастаде дезар, цул тlехьагlа, нагахьа санна ше цу гlуланха раьза хуле, ше а герз дlадоаккхараштa юкъегlоргйолаш. Тlеххьарча хана Пекино цу даькъе леладу практически гlулакхаш къаьстта тешаме доаш а кхераме я да. ООН йоагlаш йолча органашка чу а яха, цо дикка новкъарлонаш ю цар балха. Масала, китайски викалаш Женеве герз дlадаккхара Комитета балха а Индийски океана йолча ООН лаьрхlача комитата сессена а (укх шера июль—август) юкъебахаро хьагайтар Пекин практически дешашка конструктивно хьажара новкъарло е гlерташ а цу органех шийн кlалгlоллара зуламе болх барах «советски кхерама» хьакъехьара тайп-тайпара доацарам дувцарен пайда эца гlерташ а хилара.

Герз хьаделга сихдара доазув оттадара а сопаадаса а леча гlулакхашта юкъе дакъа лаца а ца тугаш, китайски кулгалхоша цунца цхьана шоай хур ду мехкащ барта дахача гlулакхий лоархlам лохбе, нерда инициативащ пайда баргбоацаш яц ала гlерташ Пекино салаlас Советски Союзо, кхыча социалистически мехкаша яь герз дlадаккхара даькъера предложенеш лоархlаме яц ала гlерташ. Китайски кулгалхой сатем боабай, масала, Европерча гаьна дахара йиз юкъера болча ракетно-ядерни герза хьакъехьара переговораш передовой базированерча американски ядерни средствас долча дешаца ювзаш а цхьан хиина а арах йола советски предложени дика тlаэцаре. Хlаьта из кхетадеш а да, хlана аьлча советски предложене йохаю Европе кхоккама кхувуч хьабара а цунах Малхбоален — Малхбузен конфронтаце полигон яра а даькъера маоистски плаваш.

Нагахьа санна Советски Союзеи кхыча социалистически мехкийи конструктивни предложенеша Пекина кулгалхой бlарга шин йохайола. цхьаккха хlама бехктохаме лоархlаш доацача США а НАТО гlоллача цар союзникий а агрессивни гlозараша леладу гlулакхаш раьза хиле тlа а эш чога а ду цар. Китайски кулгалхоша хьалоаш Малхбузен Европа цхьадолча мехкий территорейш тlа керда американски ракеташ дlанийсьяр, ОСВ-2 Договора ратификаци е ца тигар, дукха нах хlалакбеш долча герза керда системаш хьаяр, дунен, тайп-тайпарча районашка латта США герзашдара низаш совдахар, наьха территорейш тlа тlема базаш хьаяр санна йола дунен халкъашта юкъерча климата кхераме йола США акцеш.

Герз дlадаккхара даькъе Пекина лаьца позици кхераме хилар дуаца дезаш дац. Империализман реакцен низашца барта а баха, китайски кулгалхой гlерт раьрдака политика йохае, цун метта «низа позице тlара» политика дlаоттае. герз хьаделга кхы а геттара кхераме хургдолча тайпара сихде. Из чакх ца далийтар машара тlехьарча общественноста, дерригача прогрессивни низий лоархlаме декхар да.

Ю. АГРАНОВ.
(АПН).

МАЛАВ ГЕРЗ ХЬАДЕЛГА СИХДАЛАРА БЕХКЕ ВАР?

«Экономии а политика» яхача Французски коммунистически парте журнало арайаьккхай милитаризаци герз хьаделга сихдарех хьакъехьара американски политикер хьагайтин йола статья.

Стокгольмски машара проблемаш тахкара института лоархlамаша хьахьекхачох, дерригача дуне тlа тlема гlулакхашка дlадохийт хlанз укх сахьате 480 миллиард совгlа доллар. Института яхачох, из ахча кхы а дукхагlа хургда дlахо йодача хана.

Малав герз хьадерга дукхагlа ахча дlаухийтар? Цу института шено йоацаш йоах: США. Тlема ассигнованеш шерагара шерга лаккхлу цу мехка. 1966 шера 100 миллиард доллар лоацар цар, 1978-ча — 108,2 миллиард, 1979-ча — 122,2 миллиардага кхоач, 1980-ча — 131 миллиард. хlаьта 1981 шера уж лаккхургья 160 миллиард долларга кхоачаш. 1981—1985 шерашка герз хьадара йолча ассигнованей программо лерхl 1 триллион 32 миллиарди доллар дlадахийта. Цу тайпара, хьатlадоагlача пхе шера дlадохийтаргда США тlема гlулакхашка 1968 шерага дена 1979 шерага кхаччалца долча 12 шера дахийта хиннар миссел дола ахча.

Тlема-промышленни комплексо США Центральни разведывательни управленеи цхьана оттадьй керда герз хьадара паччахьалкхен бюджетера дала лаьрхlечул совгlа ахча далера йола бlарча система. Из дара пайда эц СССР-о а кхыча социалистически мехкаша а тlема гlулакхашта йолча расходий хьакъехьарта фальсификаци яьча даннеех. Иштта, шоаттъе иттлагlча шерашка ЦРУ аралаьхар СССР США-чул дукхагlа бомбардировщикаш я аьнна дола хабараш. «Из проблема дlаяккхара» lалъмате йоккхий ассигнованеш хьожайир США. Кхы масал. 1980 шерара президентски кампани хиннача хана американски пропаганда органаша шоай хур дора, СССР США-чул дукхагlа ракеташ хиларах нах тешабе гlерташ. «СССР тlехьакхе» лаьрхlа дlахийцар 200 миллиард доллар.

Цу гlуланха — эггара кьалха дукхха нах боабер а долаш герз алсамдаккхаран эргадаьккха товдаран керда ассигнованеш яхара — шоай ма хулла пайда ийцар 1980 шера хоржамаш хилелехьарча президентски кампанех. 1976 шера Картера ший харжархошта дош деннадар тlема расходаш 6—7 миллиард доллар лохъе аьнна. Кампани йолча хана президента ше деннна дош дага а доханзар, разрядкана духьала барацца цхьана цо дlадехар керда тlема расходаш елга.

Шерра пайда эц «советски кхерамах» йолча тишъеннача аргументах, дунен халкъашта юкъера кхохкам ца бахьан долаш чlоагlбеннаб ала а гlерташ. Кепайоазон, радио, телевидене гlоица Пентагоно эггара хьалха шин момент белгалйоах цу даькъе: СССР-о Афганистана тlема гlо дари советски тlема расходаш американски ярел тlех йола яха шоай хабараши. Из а вож а бокъонца долаш дарашца тарлуш дац.

Хьалхара момент: Дунен халкъашта юкъера кхохкам чlоагlбалар Советски Союзо Афганистана тlема гlо дар бахьан долаш хинна хlама дац, цул хьалхагlа хинна да. Кхохкам чlоагlбир Европе американски тхъамаш дола ракеташ дlанийсъярен нейтронни бомба хьаярен планаша, хlаьта иштта Вlашагlкхийттача Штаташа ОСВ-2 Договора ратификаци елга тlехьадахаро. Тlема расходаш чlоаггlа лакхъярах йола решени тlайийнар США 1979 шера декабрь хилалехьа, вешта аьлча Афганистанга советски тlема гlо кхачалехьа дукха а хьалха.

Шоллагlа момент. США ЦРУ йоах. СССР тlема расходаш США-чарел 50 процент лакхагlа я. Цхьабакъда, Стокгольмски машара проблемаш тахкара институто хоам бу: советски тlема расходаш диллa а американскичарел кlезигагlа хиннай. Института иштта лаьрхlад, Варшавски Договора ерригa тlема расходаш а НАТО-чарел дукха а кlезигагlа хилар.

Вей яххача тайпара, США ЦРУ тlема-промышленни комплекса аргументаш бокъонца долаш долчунца тарлуш ца хилара башха новкъа долаш бац СССР духьалара аьлдитий кампани вlашагlъеллараш. Царна керттердар да «советски кхерамах» нах уйзара бахари шоашта эшаш йола ассигнованеш лятари.

(АПН).

Советски халкъий цхьан дезале

Автономни округай 50 шу дизарга

Ханты-Мансийски автономни округ

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Ханты-Мансийски автономни округ бокхха а бlаьхий а Къулбаседера мохк ба. Тахан ханты, манси, ненци Къулбаседера лаьтта мехкдаьттен газан яккхара мехка лоархlаме район хинна дlаоттай. Тайге хьалхьий нис бола мехкдаьтта доакхен чакхдоахен предприятеш, хьалхьий керда хlакхара городаш, хьал а нь энерги телаш я йоккха Сургутски ГРЭС. Мехка промышленни районашца округ ювзаенна я геттара йlаьхача нефтепроводашца, электропередачай линешца, авиатрассашца, машиналькъашца.

Советски Iаьдало, КПСС ленински къаман политико торо хилийтай лоацача хана Къулбаседен лаьтта даим бахаш хиннача наьха хьал-торов культура боарамин лакхбе. Уккхза хьалаьд къаман шний литература, хьалкхийнай интеллигенци, Iилманхой, педагогий, лорий, инженерно-технически болхлой йоккха отрид. Къулбаседе дахача къамашка шоай пачхахьалкхел. Iаьдала органашка викал вахийта конституционни бокъо кхаьчай. советски вежарашха долча халкъий дукхача къамех латтача дезала юкъе цхьатарра бокъо йолаш ба уж.

Бухь билла кхоаненги бода мохк, оал тахан Ханты-Мансийски автономни округах. Цунна еннай Ленинсен Халкъий доттагIален орденаш. Цун сийлахьча къахьегамхоша дакъа лоац мехка лоархlамегIа дола дешаш — Малхбузен СибарегIа энергетически комплекс дlало вlашагIйоллара дешаш кьоастаде. кердача къахьегама толамашца КПСС XXVI съезда нийъалха гlерташ я округ.

СУРТА ТIА: цlи хеза йолча Самотлорски мехкдаьтта доаллача моттигера митинг. Из хетаьй «Нижневартовскнефтегаз» яхача производственни объединенге керда мехкдаьтта доалла моттигаш хьайийллачул тlехьагIа миллиардин тонн мехкдаьтта даннхара.

Н. САПОЖКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Эвенкийски автономни округ

Красноярски крае я Эвенкийски автономни округ. Цхьан хана пачхахьа Росси тlехьайнсан юстарен илла провинци Советий Iаьдал латтача шерашка йоэзарговаш хувцаенний. Сарьч леладераш, оакхарий леладераш, чкъаьрий лувцараш, чаьрахьий хинна ца, Iеш, укхаза хlанз бахаш а болх беш а ба горнякаш геологаш.

Эвенкий социально - экономически культурни вахар овлангара дека хувцаеннад. Къулбаседе дохача кхыча кlевитача къамий дар санна, хlаьта из СССР-е коммунизм хьалхьяра юкъарча дохкарий. ленински къаман политика дакъа да. ЧlоагIа хувцаенний эвенкий вахара хьал-торо. Хьалхьий шоаза вlаштlара дах цlенош дагIа, больницаш, школаш-интернаташ, школе даха ха йоалача берий учреждеш, тикаш, бытовой гlулакхаш ду комбинаташ йолаш йола керда поселкаш. Окружной центр — города йисапера поселок Тура я. хlаьта Байкит яха райцентр «доккха» лаьттанпа бувзам болаш и авиалинешка гlолла. сарьч леладераш латтача гаьнарча моттигашка вертолеташ лел. Эвенкий цlенош на телевизораш кхаьчай. «Орбита» яхача телевизионни станце. из хьалхьий окружной центра дукха гаьна йоалаш. торо хулийт Туре а гаргарча поселкашка а балача нахага Москверча передачашка хаежа.

Советски Iаьдал латтача шерашка Эвенке хьехнинад шоай йоазув. Хlанз округе 29 юкъерча дешара школа я.

Хувцаенная Эвенке пейзаж а. Гувнаштех, долхача хин йистошкех, хlаьта ниттта вlаьлла гlор дlаялязз йолча моттигашка дукхха хьалхьий буровой вышкаш. Тlеххьарча шерашка уккхза хьайийллай мехкдаьттен газ йоалла моттигаш. Паха новкъостал деш я кхо бола хlанзара техника: вертолеташ, буровой установкаш, вездеходаш - амфибеш.

ИттлагIча пятилетне оакхарий леладерашен чаьрахьашен дlабеннаб 7 миллион 888 эзар сома маьха беха — алх шера йола норма. Округа къахьегамхошта юкъе шерра яржай КПСС XXVI съезда баха ма боагlара някъабакара тlехьара социалистически ях.

Эвенке къахьегамхоша шоай юбилей хьатlакхоачача денга иттлагIча пятилетка плани тlайпа декхараш дерригача керттерча хьокхамашта кхоачашдаьд.

СУРТА ТIА: сарьч леладераш латтача гаьнарча моттиге кхаьчай «МИ-8» яха вертолет.

А. КУЗЯРИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Машара гIулакхха юкъе лоаца дакъа

ВоркI шу да Грозненча кооперативни техникуме интернациональни доттагIала клуб (лоацца аьлча, КИД) болх беш йоза.

Кидах йолча положене тlа аьнинад: клубо де лерхlарааш декхараца да дешархоша советски патриотизман пролетарски интернационализман уйлаш йолаш, интернациональни декхар дика кхетадеш, империализмана духьаларча къовсамхоща классовой солидарность йолаш хургболаш кхетам балара тlаберзабаь бола болх дика вlаштlехьбаккхара, тайп-тайпарча мехкашкарен континенташкирчен дешархоцен кагирхошца бувзамаш оттадара педагогически коллективашта, комсомольски профсоюзни организацешта гlо дар.

Уж декхараш кхоачашдерах а хlара денна кидовцаша беча балхах а йола сведенеш кхоачаргья хьога ваlар тlа «КИД» аьнна йоазув а долаш йолча йоккхача помещене дlачуваьлча. Стендашка, витринашка, плакаташа, схемашка тешал ду техникуме дешархой СССР дукхача городашца шерра бувзамаш хилара. Эттара дукхагIа дувц цу хьакъехьа берриге пен а дlалаца доаллача карто. Цу тlа такаш да дах Грознера Таллине, Улан-Уде, Саратове, Владивостоке, Варнуте, Навои, Ленинграде. Архангельске, Вологде кхоачаш. КИД-а каьхаташ дlа-юха кхухьийтача секце поттови бувзамаш леладу Советски Союза кооперативни техникумий хьдоцаца, социалистически мехкий посольствашца, социалистически доттагIален дукхача мехкий матирхой организацешца шийх тарра йолча дешара заведенешцен. Айхха бувзамаш оттадаьд Монголе, Германски Демократически Республика, Кубе, Болгаре, Венгре интернациональни кхетам балора клубашца. ДоттагIоша кхухьийтача материалашца оформлени ю альбомашта, кийчъю лекцеши докладаш, уттаю выставкаш. Ишттa, масала, вlашагIъехкаяр выставкаш: «Низ доттагIалах латт» — Кубера даьхкача письмоех, «ДоттагIала малха кlалъ» — Монголера, «ГДР кlара», «Интернационализм в действии» яхача выставкаша дийцар СЭВ членаш долча мехкех, космически аре карагдзаеча цар цхьана леладеча гIулакхех.

«Дерригача дунен тlара машар бахьане!» — кидовций балха тlарча керттерча лоаунгаех наl. Машара тlехьа шоаш хилар лIатойтаа да кидовцаша СССР а социалистически доттагIлен кхыча мехкашкарча а доттагIашна ухийта наьхаташ. Дешархоийта юкъе беседаш докладаш ю. лекцеш еш «Къонало империализм гучайоах», «Кагирхой антиимпериалистически солидарноста, машара, прогресса тlехьа ба» яхача темаех. ДоттагIлен солидарностен кlираш, бетташ чакхдоах. политобозренеш ю.

Бокха болх бу пайданеча вlашагIкхетарий секце. Техникуме хинна Советсий Союза Турпал П. М. Крутов. Машар бахьане лоатIабеча къовсама хеталь дар цуй къамаьл. Клуба почетни член я НГIАССР писателий Союза правлене председатель, Нохч-ГIалгIайчен халкъа поэтесса Р. С. Ахматова. Машара хетаь шиий стихаш а ешаш дукхаза выступленеш яьй цо.

Нах чlоагIа раьза болаш я техникуме ю машар бахьанерча къовсама хеталь конкурсаш. Техникума самодеятельни художествени коллективаша дакъа лаьцад политически планата хьакъехьарча конкурсе. Цига коттъялар кхоалагIча курса деша яргIа Садовал Вера. Къайстта дика чулоацам болаш дар цо диала «Кагирхой империализмана духьаларча интернациональни солидарноста, машара, прогресса тlехьарча къовсаме!» яхаш хинна плакат. Кхычарна юкъе белгалдоаллаш дар «Машара тlехьа, доттагIала тlехьа!», «Империализм — из балхалю!», «Азеш — машари кхерамален!» яхаш хинна плакаташ.

Техникума дешархоша хьинаре дакъа лаьцар комсомоли Грозненски городской комитета инициативагIа яьча политически илле конкурсе.

Шерра дувц машара тlехьа дешархоша лоаттабеча къовсамах пенгазета йолча КИД-а секце публикацеш тlа. «Интернационалист» яхача газета хlара номеро дувц ше дешарашта коммунизм, машар, паргIато бахьанерча къовсамхой вахарахи гIулакхехи. Ераш я выпускай темаш: «Вошал. ДоттагIал. ЦхьоагIо». — Херсонски областай Нохч - ГIалгIайченеи юкъерча доттагIий бувзамех: «Низ доттагIалах латт» (Кубера письмой). «Интернационализм чакхйоахаш я» — СЭВ-чулоагIача мехкех.

Дукха хlана-ца эшаш бlарча пен дlалоацача Iалаьмате йоккхийча полосаш тlа а арадувл «Знание» яха иллюстрированни пенгазет. Цу тlа арахоллача дукхача материалаш тlа дувц машара Фонда ахча гулдеча техникума дешархоша малагIа дакъа лоац. машар бахьане лоаттабу къовсам шербара фу ду цар.

Хьадда йола балхаш деш а машара Фонда средстваш дlачутелаш а шоашта могардеш а дакъа лоац кидовцаша машар чlоагIбара гlулакха юкъе. Ишттa, хьинаре болх бир дешархой цхьан группо реалбаэс маьхха продукташ тlакхина вагон йоассеча. Къайстта дика къахьийгар уккхза дешархоша Горбакова, Арашева, кхыбаьша. Цу дийнахьа машара фонде дlачуделар цар 300 сом.

Вокха группо хьоар тlахинна вагонаш йоассайнд, цар дlачуделар 280 сом. из болх беш хиннача кхоалагIча группо 195 сом делар. Дукха средствеш елар универсальни торгови база продукташ вагонаш тlара Iояхараша. Шин шера республикански машара копилка чу дилдар КИДа активисташен кооперативни техникума кхыча дешархошен дих эзар совгIа сом.

Кооперативни техникума коллективо баь болх белгалбоаккхаш машар лорабара Советски комитето Сийлен грамота енай цуна. Кидовцашта Сийлен грамота елар машар лорабара Нохч - ГIалгIайчен комитето а хlаьта ишттa Советски машара фонда гlо дара йолча республикански комиссе а. Кагирхошца машара тlехьарча къовсамца бувзабенна бола организаторски болх хьинаре вlаштlехьбаккхарагIа Советски машара фонда сийлен жетонаш енай техникума директора А. Е. Висчековна ишттa цу дешара заведене Советски машара фонда гlо дара йолча комиссе председатела Борис Павлович Долинскена.

Машара тlехьарча къовсамца дувзаденнача гlулакхашта юкъе техникума коллективо лоаца дакъа тlа-тlа доккагIа хул.

Ю. АССИН.

Эшаша а пайдане а гIулакх

Масеехк ди да культурно-сердалон балхий халкъа кхоллямен республикански Iилма-методически центра выставочни зале Российски Федерацерча фотолюбителий выставка хьайийла.

Автономни республикашка дlа-хьа ухийташ йола из выставка декхарийла я моттигера фотолюбителаш дикагIа сурташ даха, цар идейно а тематически а чулоацам кlоаргбе, шаьрбе, цу гlулакха технологех, композицех кхетабе.

Дукха да уккхза тайп-тайпарча темаех дола фотографеш. Уккхза вайна гу къахьегаш, салоlаш боахка нах, вахарера цхьаьна хlама дагадеха уйланга бахараш, дунен хозлено саьхдаьхка гlагIе делаш дола бераш.

Беро дунен тlа эггара хьалха боаккха гIа, еррига уйла ший бера тlаика. дерригадуне цун вахар ираза, беркате, машаре хилийта дlадала кийча йоза цу бера нана. Наьна ший берацара из беррига безам гучабоаккхаш да А Вихансе «Нана» яха сурт.

Ахархочоа безам тlазза Iергдоаш дац А. Пальчикова «Эггара хьалхара цlов» яха сурт. МохлагIча сага безам тlоазаргбоаш ба цуи чулоацам. Эггара хьалха хьеххача алата цlов ба из. Ишттa ахархочун къахьегам боккхача безамца гучабоаккхаш хоза даькка да Н. Чернобая «Ахархочун Iуйре» яха сурт а. Сийлахь - боккхача Даймехка тlема ветеранах лаьца да цу фотолюбителa «Ветерана дувцар» яха цхьаьха сурт.

Хьуна юкъе латт пионерий лагерь, найна хьагу палаткаш, гобаьккха дагIаш дола бераш. царна юкъе латта тlем тlа даьхача совгIаташа вакха хьалбиза вола ветеран. А. Авраменко «Къахьегама ботинк», Д. Вокуева «Тундра да», В. Чалайкина «Жигули», В. Мишенко «Даьй наькъашка гIолла» лкен. кхы дукхха долек сурташ. Советски сага вахар дувцаш, цуи говзал, из къахьегам безаш, машара тlахувш, харцонца эгlазло йолаш волга гучадоаккхаш да уж сурташ.

Вай дега еза йола уж темаш миштa яшха еза. малагIча говзалца гучаяха еза гойташ, къоначa а кхаьнача а фотографашта берката новкъостал дергдолаш выставка я из. Эшаш а пайдане а гlулакх да «Кадр» яхача Еррироссийски фотоклубо культпросвет балхея халкъа кхоллямен республикански Iилма-методически центра бодхлошта керагIдаьннар.

Б. АБАДИЕВ.

СУРТА ТIА: хьожараша безамца тlаэцаш я выставка.

А. ТЕПЛЯКОВА сурт.

Книжкаш дезарий клуб

Пхи шу хьалха Чехова цlерагIча республикански библиотека Нохч - ГIалгIай книжкаш дезарий городской обществас вlашагIъеллача «Книжкаш дезар» яхача тхо клубо а белттала опыт Iоаьнй.

Дукхача клубай опыто а вахаро а хьахьокт библиотекашка вlашагIъехкача клубашка болх бара торонеш дукхагIа йолга. Масала Нохч-ГIалгIай республикански библиотеко болх бу 75 шу даьннад, цун фонде миллион совгIа книжка. кхыйола изданеш я. Клуба заседанешка тхо вlаштlехьлоал цхьадола книжкаш выставкашка хьахоаха, цирех лаьца тематически обзораш е. Цу мероприятешка новкъостал ду книжкаех дикагIа пайда эца.

Хоаш ма-дий, цхьабола нах ма хулла дукхагIа книжкаш шоай библиотекашка вlашагIтоха гlертилга. Книжкаш дезарий клуба болхлой гlерт книжкаш гулдаь цlагIарча библиотекашка дlаоттадаь а ца Iеш, цар чулоацам бовза тlаберзабе.

Боккъонца книжкаш дукха дезаш вола саг общественни библиотека йоацаш мегаргвац. Хоаш да Британски музее библиотеке мел дукха а овсарле а болх баьб К. Маркса, В. И. Ленина. Мел дукха книжкаш долаш яле а цlагIара библиотека кхоачаргьяц общественничунга. Тха клуба массаза а членаш бараш общественна библиотека а массазара читателаш хилийта гlерт тхо.

Клубо ю заседанеш дукхагIча даькъе тематически я. Масала: «Вахара хьисап — советски», «Литературен театр», «Олимпиада-80», «Болгаро - советски доттагIлен сайре», кхыераш.

Клуба заседанешка тхо вlашагIдеттаду моттигерча яздархоща, поэташца. Тхоаолча каст-каста боагIа А. Боков, С. Чахкиев, А. Кусаев, И. Минтяк, В. Богданов, Е. Чебалин.

Книжкаш дезарий юкхьанара организацеш а йолаш, клубаш вlашагIъехкача предприятешцен организацешцен айхха бувзам ба тха. Царна методически новкъостал ду оаха, эшаш дола литература ду.

Ишттa новкъостал дир оаха «СевкавНИПИнефте» А. С. Пушкина, М. Булгакова, М. Цветаевайна хетаь, ГРМЗ-е А. Блока хетаь сайренаш еча.

Тхоай болх бакхха беззача тайпара вlаштlехьбаьккха боацилга хоа тхона. Из белгала гучадоал юбилеяш чакхъяха тхо эттача. Хlанз а заседанеш чакхъяхара система яц тха. Шера бертбола балха план хьахьокхаш абонемент хила еза.

«Книжкаш дезарий» клуб из наха книжкаш да. Цул сакъердамегIа фу хургда?

Г. ЗАНГАЕВА,
«Книжкаш дезарий» клуба председатель.

АХАРХОЙ БОЛЧА

Дукха нах бар дlадахача шоатта дийнахьа Урус-Мартановски районерча «Горец» яхача совхоза кхоалагIча отделенерча МТФ Цlеча уголке гулбенна. Цига хьоашалгIа еннар облсовпрофа республикански массаяра агитпоезд. Уккхза гулбеннача къахьегамхой дехарца Советски Союза Коммунистически парте XXVI съездага йолча «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоаллара кертера лостамаш» яхача КПСС ЦК проектах болча сопамах лаьца беседа йир «Знание» яхача общества лектора И. Д. Меркоева. Ахархошн тийнача тайп - тайпарча хаттарашта жоапаш делар агитпоезде дакъа лоацаш хиннача агитаторашa - политинформаторашa. Беседа а хаттараш а чакхдаьлча цига гулбеннарашта хетаьь сакъердаме концерт оттадир Нохч-ГIалгIай АССР МВД вlашагIъеллача комитета клуба художественни самодеятельноста доакъошхоша.

Агитпоезд дlакхаьчача дийнахьа Цlеча уголке хьалтеха йоаллар цу МТФ доярка Дудаева Зарас хьалхарча дийнахьа хlара Iаттагара бархl-бархl килограмм шура йаккхарах из хестаеш йола «молни». Цу къахьегама коталоаца доярка даькъала а юнаш, тlехьа - тlайоагIача хана кхы а боккхагIа аьттув балба. аьнна лоаца а баьккха, цун хетадаь композитора Пономаренко язда «Деревенька» яха илли даьккхар художественни самодеятельноста доакъошхоша Горностаевас Селихотносн. Дукха ха лаьккхар хьаьшаша а фусамдаьша а къаста ца могаш сакъердаш.

А. БЕК.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Электросетей Грозненски предприятие дlахойт пачхахьалкхени частни сектора берригача абоненташа электроэнергеIа дlателача ахчан расчеташка 1980 шера 25 декабрь хьатlакхачалехьа хьажа а тlаднса декхар дlатакха а дезилга.

1980 шера 25 декабрал тlехьагIа абонентий лотхъам хьаэцаргбац.

Советски Союза Турпала Х. Нурадилова цlерагIча Нохч-ГIалгIай Пачхахьалкхен драматически театро

ДIАХОЙТ

театра гlалгlай труппа актерски состава болх бе кхы тlа кагирхой хьаэцаш хилар, тlехьагIа мехка театральни вузашка уж деша а бохийтаргболаш.

Балха хьаэц гlалгlай къамагIа бола юкъера образовани йола кагий нахи мехкарийи.

Ца кхетар хатта йиш я укх адресагIа: г. Грозный, Революце проспект, 1/75, Нохч-ГIалгIай Х. Нурадилова цlерагIа Пачхахьалкхен драмтеатр. Телефонаш: 2-55-73, 2-17-90, 2-15-79.

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 декабрь

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.05 — Iуйранара гимнастика.
8.30 — «Къамабарий хьалхам».
9.00 — «Зита и Гита». Худож. фильм 1 серн. Мистадаьлча — передачаш.
14.00 — Документальни фильмай программа.
16.00 — «Хьансара-Iалам».
16.30 — М. Глинка произведенеш.
16.55 — Сакъердаме стартах.
17.00 — «Миде искусства».
17.10 — «Мандрешний атомический университет».
18.15 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — «Халкъа музыкаш».
19.15 — «ЦхьоагIо». Телевизионни журнал.
19.30 — Цт. радиана тlа эггара хьалха «Зита и Гита» худож. фильм. II серн.
21.00 — «Ха».
22.00 — «Московски вердадарий» яхача газета приз наккара фигурни хьисапе кога соаллазаш хахдарах бола дунен халкъашта юкъера кхьаш. Лоаца производствени программа. Перерыв — Тахан дунен тlа — информационни выпуск.
10.00 — РСФСР заслуженни артистас О. Эрлесе дlалоен эрсий композиторий произведенеш.
10.10 — «Зита и Гита» худ. фильм (Инди). 2 серн. Мистадаьлча — передачаш.
14.30 — «Саг лаьтта». Кинопрограмма.
15.45 — «В. Маяковски — художник».
16.15 — Ленински премий лауреатий СССР педагогически Iилмай Академе художественни кхетаме института берий хора концерт.
16.45 — «Подмосковни вlашагIкхетараш».
17.15 — Фаьнг бенча — хьоалайта. «Пастушка трубочисты», Мультфильм.
18.00 — Миде художественни коллективий концерт.
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — КПСС XXVI-ча съезда наьъадолхаш «Сийдолча климаш вагIонаш» 2 фильм. 30-ча шерий цкх».
20.00 — «Иалн-80».
21.00 — «Ха».
22.00 — «Эрмитаж» Сезанн, Ван-Гог. Гоген.
22.30 — «Тахан дунен тlа».
22.45 — «Московски вердадарий» яхача газета приз наккарах бола фигурни хьисапе кога соаллазаш хахдарах бола дунен халкъашта юкъера кхьаш. Кхалнах.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Тха бен».
8.35 — 9.35 — В. Маяковски. «Владимир Ильич Ленин» 10 класс.
9.05—14.25 — Юкъерча йlаьхеренний искусство. 2 передача.
10.05 — Къамаьл де испанский меттала.
10.35 — Эрсий композиторий школе кхаьхьа вали.
11.05 — Дешархошта. Хими.
11.35 — «Iам тlара йоралага кхачалаш» Iилман - популярни фильм.
Студенташта-заочникашта.
12.35 — Хими I курс.
13.10 — Iилман коммунизм.
13.35 — Подготовительни отделеней ладуугIархошта. Математика.
14.55 — «Даш дех аз». Субтитраштара худ. фильм.
17.30 — Фильм-концерт.
18.05 — Iилман-популярни фильм.
18.25 — «Нохч-ГIалгIайче гlалаш».
18.45 — Халкъий депутатий советашка (нох. мет.).
19.05 — Объективо йеха бу.
19.20 — Мультфильм.
19.30 — «Миштa дох шо, новкъостий?».
20.30 — Баскетболах бола европейски чемпионий кубок. Маlенах ЦСКА — «Сувудин» (Инди).
21.00 — Московски камерни оркестра концерт. Дирижер — РСФСР — халкъа артист И. Баршай.
21.40 — «Тlема навкъашка». Худ. фильм.

12 декабрь

8.00 — «Ха».
8.05 — Iуйранара гимнастика.
8.30 — «Юха йист хила турпалаш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — Iилман-популярни фильмай программа.
8.35—9.35 — Истори 4 кл.
9.05 — «Эрсий метт».
10.05 — Английски метт.
10.35—11.35 — Истори. 6 класс.
11.05 — Дешархошта. Обществоведени.
Студенташта-заочникашта.
12.05 — Лакхера математика.
13.20 — Советски бепе. Къахьегама боккхон лара.
14.05 — Подготовительни отделеней ладуугIархошта. Физика.
14.35 — Хьехархочоа — музыка урок. 7 кл.
15.35 — Спортивни класс.
17.30 — КПСС XXVI-ча съезда накъадолхаш. «Кlом баран хьурматдаран (нохч. метт.).
18.00 — Фильм-реклама.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайче гlалаш».
18.25 — «Ма хила йола боаллах метара». Кинопередача.
18.45 — «Юртара вахар» (гlал. мет.).
19.22 — Юртбоахама обзорени.
19.40 — Съездагара — съездага. Малгобекски район.
20.10 — «Бийса даьхьал дийна, берашl».
20.20 — Председательски трибуна.
20.35 — Д. Шостакович — 5 симфони.
21.40 — «ЗаценнигIар дезал». Телевиз. худ. фильм 1—2 серен.

РАДИО

11 декабрь

6.40 — «Юр»—гlалахаши проблемаш (гlалгlай метт.).
7.00 — Ахараш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор. «Комсомольское племя» газета обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программи (эрсий, гlалгlай метт.).
8.25 — Лирически иллей концерт (гlалгlай метт.).
9.15 — «Бартэйнача дезале» (нохчий метт).
11.15 — «Мишта дlахьу оаха нукъа ха». Беседа (нохчий метт.).
11.30 — Ахараш (эрсий метт.).
11.45 — «Хинна хьалха буьлавраш» (нохчий метт.).
17.15 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий метт.).
17.18 — А. Пахмутова — «Даьхе» яхача иллей цикл (эрсий метт.).
17.35 — «Коммунизмага болча наькъа керда гlа». Беседа (гlалгlай метт.).
17.50 — «Денна тема» (эрсий метт.).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай метт.).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Вахара хьисап — советски» (эрсий метт.).

12 декабрь

СЪЕЗДА ХЬАЛХАРЧА КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ — НАДТЕРЕЧНИ РАЙОН

6.40 — «Со мехкалоех цхьа дийн». Журналиста Мамакаева къамаьл (нох. метт.).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий, нохчий метт.).
8.25 — Парте лоархIаме документ Iамадеш». (эрсий метт.).
8.43 — Шоана, социалистически ахье котало яьккхараш. Концерт (нох. метт.).
9.15 — Съездагара — съездага. «Дог гlоздахта хунцамаш». Передаче дакъа лоацаш ю КПСС Надтеречни райкома хьалхара секретарь нин. Пеньков (эрсий метт).
17.13 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий метт.).
17.16 — «Пятилетка гвардейцаш» (нохчий метт.).
17.31 — Шоана, социалистически ахье котало яьккхараш — ваа концерт дlахо дахьар (эрсий метт.).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай метт.).
18.30 — Хоамаш.

Хоаттам

Тахан республике гIоалех Грознен моркаш а йолаш, йовчан а йоацаш. Iуйрийна дохк доаллаш, малхбоалехьара секунде 0 — 5 метр чlоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 2 — 7, Грозне 4 — 6 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, пхьайолча моттигашка йовчан а йолаш, дохк а доаллаш, ша билла а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чlоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана — 3 —8, дийнахьа —2 +3 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместитела — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-06; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинареи, ерен, шоаттен деношка

СФ02310. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5921.